

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER.

UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

31e JAARGANG

WOENSDAG 5 JUNI 1946

No. 1517

COMMISSIE VAN REDACTIE:

J. F. ten Doesschate; N. J. Polak;
J. Tinbergen; H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries;
H. W. Lambers (Redacteur-Secretaris).

Adjunct-Secretaris: J. H. Lubbers.

Assistent-Redacteur: A. de Wit.

Administratie: Pieter de Hoochstraat 5, Rotterdam (W.).
Telefoon: Redactie 38040, Administratie 38340. Giro 8408.

Abonnementsprijs van het blad, waarin tijdelijk is opgenomen het Economisch-Statistisch Maandbericht, franco p.p. in Nederland f 26* per jaar. Overzeesche gebiedsdeelen en buitenland f 28 per jaar. Abonnementen kunnen ingaan met elk nummer en slechts worden beëindigd per ultimo van het kalenderjaar. Losse nummers 75 cent.

Aangeteekende stukken aan het Bijkantoor Westzeedijk, Rotterdam (W.).

Alle correspondentie betreffende advertenties te richten aan de Firma H. A. M. Roelants, Lange Haven 141, Schiedam (Tel. 69300, toestel 6).

INHOUD: Blz.

De regeling der oorlogsschade in den landbouw door Mr. G. van Setten	355
De rijksfinanciën in de oorlogsjaren door B. J. de Leeuw	357
Arbeidsvoorwaarden zeelieden door Mr. H. Willemse	359
Het nationaal budget in de millioenennota door H. J. Witteveen	361
De Engelsch-Amerikaansche leeningovereenkomst door G. Stuvet	363
Boekbespreking.	
G. J. Boelens, Oligarchische clausules in statuten van naamlooze vennootschappen, bespr. door Mr. W. C. L. van der Grinten	367
Aanteekening.	
Gezichtspunten betreffende de geldsaneering	366
Geld- en kapitaalmarkt	366
Statistieken.	
Bankstaat	367

DEZER DAGEN

worden zoete dromen verstoord: wij leven in een bittere, suikerlooze, wereld. Bij de verkiezingen voor de Provinciale Staten zijn lijnen doorgetrokken. De Partij

van den Arbeid is verder uitgevlakt naar rechts en naar links, al is zij daarmee niet uitgevlakt. Lijnen en reeksen cijfers, men voelt zich geneigd, daarover te rade te gaan bij de mathematische statistiek. Om in de lijn te blijven, bij het begrip multicollineariteit. Hierover deelt Tinbergen — „Econometrie”, 2de druk, blz. 78 — het volgende mede: „Het hangt van het uiteindelijke doel der berekeningen af, of men het resultaat kan gebruiken”. Dit zij den kabinetsformateur ter overweging aangeboden, doch met fortuinlijker uitslag dan eertijds Croesus het voor hem bestemde orakel van Delphi. Geen lijn is op dit moment te zien in de situatie in Indië. Alles schijnt weer te zweven. Als er voor eenig doel spoedig een kabinet in Nederland noodig is, dan hiervoor. In elk geval is duidelijk, dat van het beloofde terugbrengen der geïnterneerden tot nu toe weinig is terecht gekomen. Maar de Japannezen vertrekken. — een klein jaar na hun capitulatie. Zij kunnen thuis hun keizer aantreffen en openlijk, of in het geheim, voortgaan hem te vereeren.

De belangrijkste lijn, die thans over de wereld loopt, is die, welke Duitschland in een Oostelijk en een Westelijk gedeelte scheidt: het dreigt een breuk te worden. Uit de oorlogsreportages herinneren wij ons het beeld van den „pathfinder”, het vliegtuig met de opdracht het doelgebied te vinden en af te bakenen. Generaal Smuts heeft voor de tweede maal deze taak vervuld. De vraag blijft, of de hoofdmachten hem zullen volgen. Het is duidelijk, dat John Bull, verpersoonlijkt in Bevin, geen glansrol ziet in een creatie van den goedigen ram Bèlijn; zij, die hun Reinaart kennen, weten trouwens, hoe slecht het dezen afgezant tusschen koning Nobel en den vos Reinaart verging. Derhalve voelt Groot-Brittannië niets voor de situatie, in Amerikaansche contracten aangeduid met: „sign on the dotted line”, ofwel „handteekening hier te plaatsen”; de Engelsche dienstplicht wordt gehandhaafd.

Eenige handteekeningen zijn inderdaad geplaatst. De Amerikaansche leening aan Frankrijk is een feit geworden. Een der eerste reacties in Frankrijk was een verzoek van de „C.G.T.”, de centrale vakvereniging, om een algemeene loonsverhoging. De reactie van de Fransche kiezers blijkt echter behoudender te zijn geweest.

Directe verbetering der arbeidsvoorwaarden, dan wel primair behoud, althans beveiliging, van het economisch evenwicht, daarover gaat thans de strijd in vele landen. En bij de principiële quaesties voegen zich prestigequaesties; zoo is het in de Vereenigde Staten, zoo is het in Nederland. Het resultaat is verlies aan productie en nationaal inkomen. En dat, terwijl aan den anderen kant de minister van Financiën de lijn strakker gaat aanhalen; er zal, en er moet, op de begroting voor 1945 f 1,25 mrd. worden bezuinigd.

Intusschen groeven de lijnen zich overal ter wereld weer dieper in de gezichten. Gaan we terug naar 1932—1938? Linea recta.

Beschikbare krachten

INDUSTRIEEL

40 jaar, P.G., bedrijfsleider eener groote textielfabriek, ruime ervaring op technisch, administratief en sociaal gebied, internationaal georiënteerd, wenscht om persoonlijke redenen van werkkring te veranderen en

zoekt gelijkwaardige functie in ander bedrijf of handelzaak;

bij voorkeur in het Westen des lands, eventueel met deelname of overname van kapitaal. Brieven onder no. 117529 te richten aan Adv. Bureau BOLREK, Koningsplein 1, Amsterdam.

Mr. in de rechten

met vele jaren bankpraktijk in leidende positie, leeftijd 35 jaar, zoekt passende betrekking. Br. onder no. 494 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Werktuigkundig ingenieur

(dipl. Delft) tevens ervaren bedrijfs-econoom en -organisator met 20-jarige praktijk in leidinggevende functies bij verschillende industrieën, zoowel technisch als administratief, waarvan de laatste jaren als assistent der directie de volledige leiding van een bedrijf hebbende, zag zich gaarne opgenomen in de directie van een bestaand of op te richten bedrijf of technisch bureau hier te lande, in Indië of in het buitenland. Ook bereid een organisatorische of controleerende functie bij groot concern te aanvaarden. Brieven onder no. 496 bureau van dit blad, Postbus 42, Schiedam.

Vacatures

1. Ten behoeve van de gebruiksontwikkeling van een groot stapelartikel op de internationale markt door middel van marktanalyses, propaganda, etc. wordt gezocht een

econoom
met technischen inslag

of een

ingenieur
met economischen inslag

teneinde leiding te geven aan deze werkzaamheden.

2. Dezelfde instelling zoekt een

scheikundig ingenieur

of daarmee overeenkomend functionaris met een praktischen inslag, teneinde experimenteel op het gebied der gebruiksontwikkeling werkzaam te zijn.

Br. no. 495 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

N.V. v. Leer's Verenigde Fabrieken

te AMSTERDAM vraagt een

Chef der Sociale Afdeling

Formaatvolle persoonlijkheid, krachtig organisator, veel initiatief. Ruime bedrijfservaring, liefst ook buitenlandse, gewenst. Bij voorkeur: academische vorming. Talenkennis vereist. Candidaten die daarvoor in aanmerking komen zullen worden uitgenodigd voor een psychologisch onderzoek te Utrecht door de

**NEDERLANDSCHE STICHTING
VOOR PSYCHOTECHNIEK**

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen, vergezeld van twee nieuwe pasfoto's (van voren en opzij) te zenden aan Advertentie-bureau ALTA te Utrecht vóór 15 Juni a.s., met vermelding in linkerbovenhoek van brief, op foto's en envelop: E.S.B. 498, met daaronder naam, adres en leeftijd in drukletters.

DE BANK

HEEFT VESTIGINGEN
IN ALLE PLAATSEN
VAN EENIG BELANG
IN NEDERLAND EN
CORRESPONDENTEN
OVER DE GEHEELE WERELD

**ROTTERDAMSCHER
BANKVEREENIGING**
193 VESTINGEN
IN NEDERLAND

Naaml. Venn.

Hollandsche Belegging- en Beheer-Mij.

Anno 1930
Heerengracht 320 - A'dam

Beoordeeling en Beheer van vermogens, pensioenen spaarfondsen, belegde reserves, effectenportefeuilles ten behoeve van ondernemingen, stichtingen, verenigingen, particulieren.

Commissarissen:

Prof. Ir. I. P. de Vooy;
Drs. J. H. Gispén;
Mr. J. E. Scholtens.

Directie:

Gerlof Verwey;
Dr. F. Ph. Groeneveld;
A. C. Leeuwenburgh.

R. MEES & ZONEN

Ao 1720

Rotterdam, 's-Gravenhage, Delft, Schiedam
Vlaardingen, Amsterdam (alleen assurantiën)

BEHANDELING VAN ALLE BANKZAKEN
BEZORGING VAN ALLE ASSURANTIËN

Koninklijke
Nederlandsche
Boekdrukkerij
H. A. M. Roelants
Schiedam

gispen

meubelen en gisolampen
culemborg
amsterdam
rotterdam

BELEGT

uw beschikbare

geblokkeerde en vrije gelden

in

3% GROOTBOEKSCULD
1946

door bemiddeling van de

**NEDERLANDSCHE
HANDEL-MAATSCHAPPIJ N.V.**

Hoofdkantoor: Amsterdam
70 kantoren in Nederland

DE REGELING DER OORLOGSSCHADE IN DEN LANDBOUW.

In het Besluit op de Materieele Oorlogsschaden 1945 (F 255) is, in aansluiting op het Besluit Overgangsregeling Oorlogsschade (F 98), een nadere regeling neergelegd inzake de verlening van financieele bijdragen door het Rijk in oorlogsschade aan goederen, zulks in afwachting van een definitieve regeling bij de wet. Het resultaat van de besprekingen in de Tweede Kamer over de Nota omtrent een aantal punten van Regeeringsbeleid, hoofdstuk VII (financieele voorzieningen met betrekking tot oorlogsschade), wettigt de verwachting, dat in deze wettelijke regeling, welke thans bij het Ministerie van Financiën in voorbereiding is, de beginselen van het Besluit op de Materieele Oorlogsschaden 1945 (B.M.O. 1945) zullen worden overgenomen.

Ook de agrarische oorlogsschade wordt geregeld volgens de bepalingen van dit Besluit.

Bij een overzicht der agrarische schade kunnen als belangrijkste de volgende categorieën worden onderscheiden:

- I. Schade aan den grond;
- II. Schade aan gebouwen;
- III. Schade aan dooden inventaris;
- IV. Schade aan levende have;
- V. Schade aan gewassen.

Voorts kent het B.M.O. 1945 nog een aflopende bijdragenregeling terzake van eenige vormen van inkomensschade.

Schade aan den grond.

De schade aan den grond speelt in den landbouw een zeer groote rol. Ruim 228.000 ha cultuurgrond werden geïnundeerd, waarvan 77.000 ha met zout water. Daarnaast werden zeer aanzienlijke oppervlakten grond beschadigd en waren korten of langeren tijd buiten gebruik, als gevolg van direct oorlogsgeweld en aanleg en gestadige uitbreiding van vliegvelden, van geschutopstellingen en van andere verdedigingswerken als tankgrachten en mijnevelden.

Teneinde van de beschadigde gronden zoo spoedig mogelijk weer een normale opbrengst te verkrijgen, wat in het huidig tijdsgewricht als een nationaal belang mag worden beschouwd, vindt in de gevallen, dat dit ook economisch verantwoord is, thans veelal vergoeding in natura plaats, door herstel der beschadigde gronden van overheidswege. Waar de aard en de omvang der schade zich daartoe leent, worden de betrokkenen in de gelegenheid gesteld zelf aan dit herstel mede te werken of dit met het voor hun bedrijf normale aantal arbeiders uit te voeren tegen een tevoren begroot vergoedingsbedrag.

Voorzover het herstel gepaard gaat, wat in de praktijk vaak onvermijdelijk is, met het verrichten van achterstallig onderhoud of wel met het aanbrengen van verbeteringen, waarnaar in bepaalde gevallen moet worden gestreefd, komen de daardoor gemaakte extra-kosten ten laste van betrokkenen.

Is herstel der schade binnen het raam der bestaande regelingen niet mogelijk, wat bijv. het geval kan zijn, indien een bunker, zonder een obstakel te vormen, zich bevindt op minder goeden grond, dan zal een rijksbijdrage in geld worden vastgesteld, welke wordt bepaald door het verschil tusschen de verkoopwaarde van den grond naar de op 9 Mei 1940 geldende factoren vóór en na de beschadiging.

Verder komt het veel voor, dat door den bezetter aangelegde werken in stand worden gehouden. Met name is dit het geval met een aantal vliegvelden. De enorme ontwikkeling van het luchtverkeer gedurende de oorlogsjaren heeft het noodig gemaakt over een grooter aantal vliegvelden, zoowel voor burgerlijke als militaire doeleinden, te kunnen beschikken dan vóór 1940. Voorts worden

tankgrachten, althans gedeelten daarvan, wel met een gewijzigde bestemming in stand gehouden als vaarwater en boezemwater.

Wanneer er geen overwegingen zijn om het herstel naar de oorspronkelijke bestemming achterwege te laten, zal voorts, ter bevordering van het spoedig weder in normaal gebruik komen van beschadigde gronden, een vergoeding kunnen worden gegeven voor door de gebruikers bij de bewerking en eventueel noodige extra-bewerking gemaakte kosten, voorzover deze niet uit de opbrengsten worden gedekt. Dit betreft derhalve de mogelijkheid van vergoeding voor herstel van den grond door cultuurmaatregelen.

Schade aan gebouwen.

Volgens een opgave van het Bureau Wederopbouw Boerderijen (B.W.B.) per ultimo Februari 1946, werden door bezettings- en oorlogshandelingen in ons land ongeveer 10.200 agrarische bedrijfsgebouwencomplexen geheel of gedeeltelijk vernietigd. In dit cijfer zijn niet begrepen de in de Meidagen van 1940 verwoeste gebouwen, welke in de jaren der bezetting nagenoeg alle werden herbouwd. Bij het steeds grooter worden van het aantal schadegevallen door bezettings- en oorlogsgeweldhandelingen en het schaarscher worden van materialen, was het tenslotte niet meer mogelijk tot volledige herbouw over te gaan. Hetzelfde gold uiteraard voor den wederopbouw buiten den agrarischen sector. Daarom werd op groote schaal begonnen met den bouw van noodwoningen, noodstallen en noodschuren, welke zooveel mogelijk worden opgetrokken met uit de afbraak vrijgekomen of bij de brute vernieling geredde bruikbare materialen. Volgens gegevens, ontleend aan een opgave van heteerdergenoemde B.W.B., waren per 1 April 1946 de volgende noodvoorzieningen gesticht of in aanbouw:

	Noodwoningen	Noodstallen
Benodigd	5.181	6.097
Gereed	4.364	5.134
In aanbouw	529	661

Inmiddels is onlangs gepubliceerd het Bouwplan 1946, dat ook voorziet in den bouw van een aantal boerderijen. In dit artikel komt niet aan de orde de vraag, in hoeverre inderdaad arbeiders en materialen volgens plan ter beschikking zullen komen — de verwachtingen daaromtrent zijn, dat zulks niet in de beoogde mate het geval zal zijn —, doch uitsluitend de vraag, welke financieele voorzieningen thans door het B.M.O. 1945 worden gebracht.

Volgens art. 4 jo art. 5 van dit Besluit wordt de Rijksbijdrage terzake van de onderhavige schade bepaald op het verschil tusschen de verkoopwaarde naar de op 9 Mei 1940 geldende factoren van het betreffende goed vóór en na de beschadiging of op de herstellkosten, indien deze lager zijn.

Hoewel reeds een dalende tendens valt op te merken, bedragen de herbouw- en herstellkosten thans nog een veelvoud van de Rijksbijdrage. Hoewel ook de verwachting reeds is uitgesproken, dat de bouwkosten uiteindelijk kunnen worden gestabiliseerd op 175 pCt. van de kosten op basis Mei 1940, niettemin zal het duidelijk zijn, dat ook onder die voorwaarden de herbouw nog niet voldoende zal worden gestimuleerd. Voor wien inzicht heeft in het vraagstuk van de rentabiliteit van het agrarisch bedrijf zal het duidelijk zijn, dat de schoen in dezen sector knellender wringt dan elders. In het laatste gedeelte van dit artikel zal gelegenheid zijn nog even de aandacht te vestigen op de te verwachten verdere faciliteiten ter aanmoediging van den wederopbouw.

Schade aan dooden inventaris.

Overeenkomstig het bepaalde in art. 5 van het B.M.O. 1945 wordt de bijdrage in de schade aan roerende goederen,

behoorende tot de bedrijfsuitrusting (gereedschappen, werktuigen, tractoren e. d.), vastgesteld op den prijs, waarvoor de goederen in nieuwen toestand naar de op 9 Mei 1940 geldende factoren zouden kunnen worden aangeschaft, verminderd met een redelijk bedrag voor afschrijving, echter op niet minder dan op de verkoopwaarde, bepaald naar de op 9 Mei 1940 geldende factoren. Bij de schade aan den dooden inventaris doet zich dezelfde moeilijkheid voelen als hiervoor reeds werd gesignaleerd: de onmogelijkheid voor belanghebbenden, om uit de Rijksbijdragen tot heraanstaf in den gewenschten omvang over te gaan. Bijzonder speelt dit een rol in die streken, waar een samenloop met andere soorten schade op groote schaal wordt aangetroffen. Dit zijn vooral de zgn. „oorlogsgeweldschade"-gebieden, als bijv. Noord-Limburg en de Betuwe¹⁾, waar het front overheen is gegaan, met als gevolg beschadiging van den grond, vernieling der gebouwen, plundering, roof en vernieling van levenden en dooden bedrijfsinventaris en van huisraad.

Bepaalde gereedschappen en werktuigen kunnen thans vrij en in voldoende mate worden aangekocht, zij het tegen prijzen, die aanzienlijk hooger liggen dan die op 9 Mei 1940 en waarop de Rijksbijdrage is gebaseerd. Andere zijn schaarsch voorhanden, wat nog weer een prijsverhoogenden invloed uitoefent.

Voorts komt ook bij den heraanstaf der agrarische bedrijfsuitrusting de afhankelijkheid van het buitenland ons in de letterlijke beteekenis duur te staan.

Vele werktuigen en machinerieën, die vroeger uit eigen land, of van elders op het continent werden betrokken, moeten voorshands van overzee worden verkregen. De enorme prijsstijging, welke in de produceerende landen overzee een feit is geworden, drukt zeer zwaar op de Nederlandsche afnemers, waarbij dan nog buiten beschouwing is gelaten de mindere doelmatigheid van vele aangekochte werktuigen en machinerieën, vergeleken bij de in ons land normaal gebruikte typen.

Evenmin als dit ten aanzien van de gebouwen het geval bleek, biedt hier de huidige regeling der Rijksbijdragen voldoende waarvoor een spoedig herstel van het agrarisch productie-apparaat.

Ook de reparatie der niet-onherstelbaar beschadigde uitrustingsstukken wordt door de huidige regeling der bijdragen onvoldoende mogelijk gemaakt. Het verschil tusschen de waarde vóór en na de beschadiging, op basis 9 Mei 1940, zinkt, vooral bij kleine uitrustingsstukken, in het niet bij de hooge kosten, welke voor de reparatie van deze goederen thans moeten worden gemaakt.

Schade aan levende have.

Bij de beschouwing van de regeling der schade aan levende have dient zoowel rekening te worden gehouden met de reeds eerder ontmoete bepalingen van het B.M.O. 1945 met betrekking tot de schade aan bedrijfsuitrusting, als met de in dit Besluit neergelegde, daarvan afwijkende, regeling voor de bepaling der bijdrage terzake van verloren gegane handels- en bedrijfsvoorraden.

Een deel van den veestapel moet in het algemeen als bedrijfsuitrusting worden beschouwd, een deel moet als handelsvoorraad worden aangemerkt.

Voorzover de veestapel onder de bedrijfsuitrusting moet worden gerekend, geldt voor de bepaling der bijdrage dezelfde maatstaf als in het voorafgaande werd aangegeven voor den dooden inventaris. Voor verloren gegane bedrijfsvoorraad daarentegen wordt de Rijksbijdrage bepaald met inachtneming van den historischen inkoopsprijs.

De regeling der schade aan levende have nu betreft voornamelijk nog die, welke is geleden tengevolge van de inundaties in 1944 en de gevechtshandelingen na September 1944.

¹⁾ Zie de betreffende artikelen in het nummer „Verwoesting en ontwrichting", „E.-S.B." van 15 Mei 1946.

De prijzen van het vee vertoonen tusschen 194) en 1944 een stijging met bijna 100 pCt., terwijl zij van September 1944 tot Mei 1945 nagenoeg gelijk zijn gebleven. Dit brengt de volgende consequentie mede. Voor de bedrijfsuitrusting wordt een bijdrage verleend op basis van het prijspeil 9 Mei 1940, hetgeen bij een prijsstijging van 100 pCt. een bijdrage beteekent van 50 pCt. in de geleden schade. Bij het huidige prijsniveau beteekent vaststelling van de Rijksbijdrage op basis van den historischen inkoopsprijs voor den handelsvoorraad een bijdrage van ongeveer 100 pCt., gerekend naar het prijspeil van thans.

In de practijk wordt nu tusschen het gedeelte, hetwelk als bedrijfsuitrusting, en het gedeelte, hetwelk als handelsvoorraad is te beschouwen, een verhouding van 1:1 aangenomen. Op grond van het bovenstaande beteekent de Rijksbijdrage terzake van de schade aan den veestapel dus een vergoeding van 75 pCt. op het prijspeil van nu. Voorzover zulks mogelijk en gewenscht is, vindt de uitkeering der Rijksbijdrage plaats in natura, door levering van levende have aan de gedupeerden tot drie kwart van de verloren gegane waarde. Het spoedig weder opgang komen der zwaar getroffen bedrijven wordt hierdoor gunstig beïnvloed.

Schade aan gewassen.

Voor de schade aan gewassen te velde is in het B.M.O. 1945 een speciale regeling opgenomen, neergelegd in art. 5, lid 1, sub b. De Rijksbijdrage in deze schade wordt bepaald op de oogstwaarde der gewassen, verminderd met de niet-gemaakte kosten. Bij verloren gegane producten, welke als handelsvoorraad zijn te beschouwen, wordt de bijdrage gebaseerd op den inkoopsprijs. De vaststelling van de Rijksbijdrage geschiedt in de practijk aan de hand van normen, welke op basis van het bovenstaande zijn opgesteld door het Landbouw Economisch Instituut. Deze normen zijn gespecificeerd naar de verschillende gewassen, naar de stadia, waarin deze verloren kunnen zijn gegaan, naar de oppervlakten aan gewassen, welke zijn verloren gegaan, en naar gebieden, waarin het land is verdeeld.

Het B.M.O. 1945 beoogt derhalve regelen te stellen inzake het verlenen van financieele tegemoetkomingen in oorlogsschade aan goederen. Zoals eerder werd opgemerkt, bevat het Besluit, en wel in de Overgangsbepalingen, ook een regeling voor verschillende categorieën van inkomensschade. Als belangrijkste voor den agrarischen sector betreft dit de geldelijke tegemoetkoming wegens derving van pacht en de uitkeering voor noodzakelijk levensonderhoud wegens gemis van inkomsten uit bedrijf. De zgn. pachtvergoeding wordt uitgekeerd aan de gebruikers, die na ontvangst daarvan in de gelegenheid zullen zijn, de achterstallige pachten aan de verpachters te voldoen. Deze vergoeding kan thans ingevolge het B.M.O. 1945 ten hoogste worden verstrekt tot 1 Mei 1946. De uitkeeringen voor noodzakelijk levensonderhoud, alsmede die terzake van zgn. onvermijdelijke uitgaven, kunnen voor het verleden alsnog worden verleend tot uiterlijk 15 Mei 1945. Verdere tegemoetkomingen terzake kunnen worden, toegekend door het Centraal Bureau Verzorging Oorlogsslachtoffers.

Uit het voorgaande blijkt, dat de regeling der agrarische oorlogsschade, met de behandeling van de Rijksdienst voor Landbouwherstel is belast, waar van de bepaling van de Rijksbijdragen uitgaat van de waarde op 9 Mei 1940, behalve voor handels- en bedrijfsvoorraden en voor gewassen te velde.

Een dergelijke regeling biedt niet alleen onvoldoenden stimulans voor het herstel en den wederopbouw van agrarische bedrijfsgebouwen en bedrijfsuitrusting, doch bevordert ook niet genoegzaam het herstel van andere objecten; welke in dit beknopte overzicht niet

werden genoemd, doch ten aanzien waarvan eveneens geldt, dat de Rijksbijdrage wordt vastgesteld op basis van de waarde, vastgesteld naar de op 9 Mei 1940 geldende factoren.

In een recente radiorede deelde de minister van Openbare Werken en Wederopbouw — bij ontstentenis van den minister van Financiën — mede, dat de getroffen, behalve door de Rijksbijdrage, ook verder zouden worden geholpen bij het uitvoeren van den herbouw. Deze hulp van overheidswege zal bestaan in een financiering van het verschil tusschen herbouw-(heraanschaffings-)kosten en Rijksbijdrage in den vorm van crediten. Voor het herstel van den Landbouw is, naar de minister mededeelde, een in beginsel gelijke regeling in voorbereiding.

Het belang van het totstandkomen van een zoodanige regeling der herstellfinanciering behoeft geen nader betoog. De inhoud ervan wordt vol belangstelling afgewacht.

Mr. G. VAN SETTEN.

DE RIJKSFINANCIËN IN DE OORLOGSJAREN.

Inleiding.

Verschenen is een nota van den minister van Financiën aan de Staten-Generaal inzake de ontwikkeling van de financiën van het Rijk gedurende de oorlogsjaren, met een twaalfstal tabellen, welke tevens zullen dienen als „Statistiek der Rijksfinanciën 1943 en 1944”.

Dit overzicht van het cijfermatig verloop der Rijksinkomsten en -uitgaven in de jaren 1938—1944, waarbij tevens een overzicht in vogelvucht van de ontwikkeling der Rijksfinanciën sinds 1900 wordt gegeven, vormt een sluitstuk. Het sluit een periode af, waarin het financieel beleid een eigen, in zichzelf besloten, op een gelijkmatige ontwikkeling der maatschappelijke verhoudingen gerichte taak vervulde, de taak het juiste evenwicht na te streven tusschen de inkomsten en de uitgaven van de Overheid. Van de wijze, waarop die taak was volvoerd, legden de jaarcijfers rekenschap af en de ontwikkeling, welke die jaarcijfers te zien gaven, vormde een baken voor den verder te volgen financieelen koers.

Met de onderhavige cijfers is dat niet het geval.

Financieekunst is de kunst van het bewaren van het evenwicht tusschen eenerzijds de uitgaven voor een juiste ontwikkeling der maatschappelijke verhoudingen en anderzijds de lasten, welke daarvoor aan de maatschappij zullen moeten worden opgelegd. Welk deel dier uitgaven niet door dadelijke inkomsten behoeft te worden gedekt, doch bestreden kan worden met daarvoor beschikbare spaarpenningen der burgers in afwachting van de verdere ontwikkeling van inkomsten en uitgaven, welk deel m.a.w. ten laste van den buitengewonen dienst gebracht kan worden, is een vraag van financieel beleid, welke een belangrijk onderdeel van die financieekunst uitmaakt.

Aan deze financieekunst, opgevat in haar klassieke beteekenis, is voor Nederland door den oorlog een abrupt einde gekomen. Want financieele middelen, op zichzelf gehanteerd, d.w.z. geabstraheerd van de productie en consumptie van goederen zelve en het doel nastrevende om een evenwicht te bewaren door binding van consumptieve uitgaven aan vooraf bepaalde geldbedragen, waarvoor de eveneens vooraf bepaalde dekking kan worden aangewezen, zijn niet meer toereikend om in den verwarden toestand van het geldwezen der maatschappij weer orde te brengen. Daartoe is de ontwrichting van ons financieel bestel, d.w.z. de verregaande verwaarloozing van de eischen, welke aan een gezonde financieel-economische ontwikkeling der maatschappij gesteld moeten worden, al te groot geweest.

Die ontwrichting toont zich naar buiten in de groote inperking van de vrijheid om het geld, dat men bezit,

te besteden op de wijze, waarop men dat verlangt. Het geld is dus gedemoneerd, zijn eigenlijke en juiste bestemming heeft het voor een groot deel ingeboet. Dit zijn de onvermijdelijke gevolgen van een in de war gestuurde geldhuishouding. De ouderwetsche financieekunst had tot hoofddoel, die bestemming van het geld veilig te stellen en de belofte, die er in ligt besloten om den bezitter op het oogenblik, dat deze zulks begeert, een toekomstprestatie in goederen of diensten overeenkomstig zijn wensch te waarborgen, waar te maken. Voorshands is daar geen sprake meer van en zullen we ons nu en in de naaste toekomst allerhande beperkingen bij het besteden van ons geld moeten laten welgevallen.

Daarom werd hierboven gezegd, dat met het rampspoedig verloop der overheidsuitgaven in de oorlogsjaren voor Nederland een financieele periode werd afgesloten. Maar die afsluiting beteekent stellig niet, dat de maatschappij zich voortaan maar verder moet ontwikkelen, zonder dat men nauwkeurig acht slaat op het bewaren van het juiste evenwicht tusschen de uitgaven voor de ontwikkeling der maatschappij en de lasten, aan die maatschappij op te leggen. Men hoede zich voor een dergelijk gevaar, dat als een dreigende onweerswolk boven ons drijft. Het financieel kompas is onklaar geworden. Het navigeeren is er te moeilijker om geworden, maar dient daarom met te meer omzichtigheid te geschieden.

Het financieel kompas werkt niet meer, want een gebonden ruilmiddel *wijst* niet een richting, maar *registreert* eenvoudig de cijfermatige resultaten van een gevoerd beleid, gelijk de onderwerpelijke jaarcijfers over de jaren 1940—1944 ook geen andere beteekenis hebben, dan die van een *registratie* van de inkomsten en uitgaven van het Rijk, waarbij het woord „ontwikkeling”, wijzend op een onderling verband der cijfers, niet meer past.

Maar toch moeten we weer terug naar gezonde financieele toestanden, d.w.z. naar een maatschappij, waarin het in omloop gebrachte geld — een belofte op een toekomstprestatie, zoals hierboven werd gezegd — zijn ware beteekenis, en dus ook zijn waarde, houdt. Daarvoor is herstel van het evenwicht in de maatschappelijke verhoudingen, een juist uitbalanceeren van productie en consumptie, noodzakelijk. Maar dit doel zal met nieuwe middelen moeten worden nagestreefd, niet omdat de oude middelen hebben gefaald, maar omdat ze niet in praktijk gebracht zijn en op schromelijke wijze werden verwaarloosd.

In het binnenlandsch verkeer nemen daarbij loonpolitiek en prijspolitiek de voornaamste stellingen in, in het verkeer met het buitenland deviezenregiem en handelsafspraken. Tusschen binnenlandsche en buitenlandsche economische politiek bestaat echter een zeer nauw verband, omdat zij een intense wisselwerking op elkaar uitoefenen en de binnenlandsche politiek dus nimmer onze positie ten aanzien van het buitenland mag verwaarloozen. Wij moeten exporteeren om te kunnen importeeren, en om te kunnen exporteeren moeten we kunnen concurreeren met het buitenland. In deze weinige woorden ligt het probleem besloten van ons zijn of niet zijn als deel van een grooter economisch geheel. Want geen Nederlander, rijk of arm, kan wenschen opgesloten te zitten binnen de grenzen van het eigen land, niet alleen in den letterlijken zin van het woord, maar eveneens in economisch opzicht. En onze economische politiek zal alle zeilen bij moeten zetten om dit gevaar, dat niettemin door onze economische ontreding in zicht is gekomen, te omzeilen.

Ons financieel beleid is door den loop der gebeurtenissen geheel en al opgegaan in een economisch beleid, dat met de grootste zorg en ver vooruitzienden blik zal moeten worden gevoerd.

Heeft het om die reden weinig zin *financieele* beschouwingen vast te knopen aan de voor ons liggende jaarcijfers 1940—1944 — wat die cijfers ons te leeren hebben voor het te volgen beleid, zal medebepalend zijn voor den

te volgen *economischen* koers —, zoo zal toch een retrospectieve beschouwing van die cijfers, aangevend, welke factoren bepalend zijn geweest bij de ontreddeering onzer overheidsfinanciën, onze belangstelling ook nu nog kunnen gaande maken. Ook al wisten wij reeds — zij het zonder deugdelijk cijfermateriaal — om welke maatregelen het in hoofdzaak ging. En die blik naar achteren zal tevens een stimulans zijn om de consequenties, die aan die maatregelen verbonden moeten worden, nader onder oogen te zien.

Cijfers.

Onder het hoofd T: „Gevolgen van de Duitsche bezetting” zijn in deze cijferoverzichten van de uitgaven van het Rijk in de jaren 1940—1944 samengebracht een aantal uitgaven, die deels door den bezetter rechtstreeks opgelegde schattingen betreffen, deels in zoo nauw verband met het feit der bezetting stonden, dat hun onderbrenging bij andere uitgavengroepen misplaatst zou zijn geweest.

Tot de rechtstreeks opgelegde schattingen behooren in de eerste plaats gerekend te worden de credieten voor de Duitsche weermacht. Deze werden sinds het midden van het jaar 1940 geëischt tot maandelijksche bedragen van f 100 miljoen, na Maart 1944 verhoogd tot ongeveer anderhalf maal dat bedrag. Daarnaast werd sinds 1942, doch terugwerkend tot Augustus 1941, een „weitere Kriegszahlung” gevorderd van 50 miljoen Rijksmarken per maand, die werd gemotiveerd als een „bijdrage in de kosten van de oorlogvoering in het Oosten”. Deze twee schattingen, aan het Nederlandsche volk opgelegd, vormen het leeuwenaandeel van de onder rubriek T samengebrachte uitgaven. Zij beliepen, met inbegrip van eenige bijzondere oorlogsschattingen, over het geheele tijdvak een som van f 8.449 miljoen, waarnaast een som van f 959 miljoen als totaal van de andere uitgaven als gevolg van de Duitsche bezetting over de jaren 1940—1944 in deze rubriek is samengebracht. Onder die andere uitgaven trekken in de eerste plaats de aandacht de „bezettingsschaden”, d.z. vergoedingen terzake van door de Duitsche weermacht in bezit genomen particuliere eigendommen enz., welke in elk der jaren 1943 en 1944 meer dan f 90 miljoen beliepen. Voorts de kosten der Rijksarbeidsbureaux, en die verbonden aan de tewerkstelling van personen in Duitschland, welke in elk der jaren 1943 en 1944 omstreeks f 70 miljoen beliepen, en de kosten van den Nederlandschen arbeidsdienst, in 1941 f 27 miljoen bedragende, in 1942 f 30 miljoen, in 1943 f 35 miljoen en in 1944 f 46 miljoen. De kosten van de Landwacht komen in 1944 in deze tabellen met f 25 miljoen voor. Het Duitsche civiel bestuur in Nederland kostte per jaar pl.m. f 36 miljoen, niet inbegrepen de uitgaven van het Rijkscommissariaat voor verdedigingswerken, welke in 1943 f 23 miljoen (plus f 12 miljoen voor sloopingswerkzaamheden) en in 1944 f 18 miljoen beliepen. Ook de kosten van evacuatie der burgerbevolking, beloopende in 1943 f 45 miljoen en in 1944 f 36 miljoen, en die van afvoer van het regeeringsapparaat, in die jaren respectievelijk f 15 miljoen en f 10 miljoen bedragende, zijn onder deze rubriek T ondergebracht, ofschoon hun karakter meer overeenkomt met de in rubriek U samengebrachte „uitgaven in verband met de oorlogsschade”.

Deze laatste uitgaven omvatten: a. uitgaven tot herstel van schade door oorlogsgeweld aan Rijkseigendommen toegebracht (f 4 miljoen); b. de nadeelige saldi van het herstellfonds 1940 (f 633 miljoen); c. defensieschaden, d.z. vergoedingen voor schaden veroorzaakt door in het belang der oorlogvoering door Nederlandsche militaire instanties genomen maatregelen (f 81 miljoen). Dit uitgaven-totaal in de jaren 1940—1944 geeft echter geen beeld van het totaal der door oorlogsgeweld in Nederland aangebrachte schade. Slechts als factoren bij de bepaling van het ontstaan der vlottende schuld hebben deze cijfers haar betekenis.

Overziet men deze cijfers van de door de Duitsche bezettingsautoriteiten uit de Nederlandsche Schatkist gefinancierde bedragen, dan dringt zich in de eerste plaats de vraag naar voren, voor welke doeleinden die milliarden-bedragen werden aangewend. Wel werd van Duitsche zijde bij het vorderen van deze credieten gezegd, dat ze zouden worden aangewend voor de financiering van de kosten der voorziening in de behoeften van het bezettingsleger — een uitdrukking, die bij de terminologie der volkenrechtelijke verdragen aansloot en de gedachte aan „bezettingskosten” suggereerde —, maar de hoogte der gevorderde bedragen maakte het reeds spoedig duidelijk, dat van eenig verband met volkenrechtelijke regelingen ten aanzien van het recht van den bezetter, om kosten van bezetting ten laste van het bezette land en zijn bevolking te brengen, geen sprake was. Nog duidelijker werd dit, toen in Maart 1941 een „Abschlagzahlung” van 500 miljoen R.M. voor „außerer Besetzungskosten” — kosten voor uitgaven *buiten* Nederland gedaan — werd gevorderd. In April 1942 liet men dit aangeven van een kwasi op het volkenrecht gebaseerden grond voor de gevorderde betaling varen, omdat men het toen meer, passend bij de politiek van den dag achtte, de nieuwe aan 's Rijks Schatkist opgelegde extra schatting van R.M. 50 miljoen per maand den naam te geven van een „bijdrage in de kosten van de oorlogvoering in het Oosten”.

Maar daargelaten onder welke benaming deze geheel onrechtmatig aan het Nederlandsche volk opgelegde schattingen werden geheven, blijft het een raadsel, welke bestemming aan deze gelden werd gegeven. Alle aandringen van Nederlandsche zijde om een globaal inzicht te ontvangen in de besteding van gelden, die door de Nederlandsche Schatkist moesten worden beschikbaar gesteld „voor de behoeften van het bezettingsleger”, bleek vergeefs. Wel werden mondelinge verzekeringen over de nauwkeurigheid van Duitsche administratie en Duitsche controle van deze uitgaven grif verstrekt — als zouden deze, verzekeringen de plaats kunnen innemen van een behoorlijke opening van zaken —, maar daar bleef het bij, en onder deze stilzwijgendheid kon de Duitsche weermacht ongestoord doorgaan met het vertreden van alle beginselen, neergelegd in volkenrechtelijke verdragen — óók door het Duitsche Rijk eens aanvaard — omtrent de hoogte van de lasten, welke de bezettende autoriteiten aan de bevolking mogen opleggen.

Het totaal der bedragen aan oorlogsschattingen geheven is bijna dubbel zoo hoog als de totale geldelijke gevolgen van de opheffing van de deviezengrens tusschen Nederland en Duitschland — een maatregel, die in het voorjaar van 1941 werd doorgevoerd. Was deze maatregel, die het Nederlandsche volk op omstreeks f 4.500 miljoen te staan kwam, van den moreelen kant gezien misschien nog sterker te veroordeelen dan de aan het Nederlandsche volk rechtstreeks opgelegde oorlogsschattingen, bovenstaande cijfers toonen onomwonden aan, dat ook reeds langs den weg der oorlogsschattingen de Duitsche autoriteiten een verregaande ontreddeering van onzen financieelen toestand hadden weten teweeg te brengen. En die ontreddeering — ondanks de „geruststellende verzekeringen”, welke bij en na de opening van credieten voor de Duitsche weermacht, zooals hierboven werd gezegd, zijn gegeven — spruit niet voort uit de „behoefte van het bezettingsleger”.

Waarvoor de door de Duitsche weermacht geadmistrerde gelden zijn besteed, blijft ons verborgen, maar de hoogte dezer uitgaven doet het vermoeden rijzen, dat de betalingen uit deze credieten gedaan — aangenomen al, wat allerminst zeker schijnt, dat zij in Nederland gemaakte kosten betreffen — toch voor het overgrote deel gezinszins dienden voor de behoeften van het in Nederland gestationeerde bezettingsleger, maar andere doeleinden gediend hebben. Het Duitsche woord is ook hier weer van nul en geener waarde gebleken.

Consequenties.

Het grootste gedeelte van de betalingen, onder de rubriek T: „Gevolgen van de Deutsche bezetting” samengebracht, zijn aan het Deutsche Rijk onder den titel van voorschotten verstrekt. Wel werden nu en dan — bijv. in Maart 1941 — door de Deutsche instanties belangrijke bedragen op deze vordering afgeschreven door het opleggen van een „Abschlagzahlung”, waarbij dan een gekunsteld motief dezen onrechtmatigen eisch een schijn van recht moest verleenen, zooals de inventie van het begrip „ausseren Besatzungskosten”, maar erkend werd van Deutsche zijde, dat de vraag, welke betalingen uit het ter beschikking gestelde crediet als bezettingskosten zouden zijn aan te merken, openbleef voor de toekomstige vredesonderhandelingen.

Ook de vier en een half milliard gulden, die De Nederlandsche Bank aan de Deutsche Bank moest voorschieten als resultaat van de afrekening, welke op Duitsch bevel plaats had terzake van alles wat met Duitsch geld hier te lande werd aangeschaft — waartoe het vervallen van de deviezengrens de gelegenheid bood, doch ook wat reeds voor dien tijd, zij het op minder brutale wijze, plaats had door de gedwongen voorschotten van De Nederlandsche Bank aan de volkomen scheef getrokken clearing inzake het Nederlandsch-Duitsch goederenverkeer —, was voor de Nederlandsche volkshuishouding een onontkoombaar gevolg van de door de bezettingsautoriteiten ook op economisch terrein toegepaste machtspolitiek.

Daarnaast staan nog de rechtmatige aanspraken van het Nederlandsche volk terzake van vernielingen, vordering van eigendommen enz., waarvoor van het Deutsche volk herstelbetaling geëischt moet worden.

Het is de taak der Nederlandsche Regeering alles te doen wat binnen haar vermogen ligt, om te zorgen, dat deze vordering op het Deutsche Rijk niet alleen in beginsel erkend, maar ook daadwerkelijk tot leven komt. Die taak is geen gemakkelijke, want zij eischt, dat niet alleen in het binnenland de overtuiging veld wint van de uitvoerbaarheid en noodzakelijkheid van een daadwerkelijke effectueering dezer aanspraken, maar ook internationaal die noodzakelijkheid wordt ingezien. Want Nederland, aan zichzelf overgelaten, kan zonder den steun van zijn bondgenooten in den oorlog — thans in de United Nations Organization vereend — deze rechtmatige aanspraken niet tot werkelijkheid maken. Maar dit wil allerminst zeggen, dat zij, economisch gezien, niet voor verwezenlijking vatbaar zijn.

Daargelaten de gedachte van annexatie van Duitschen grond, al of niet met verwijdering der daarop gevestigde Deutsche bevolking — een gedachte, die hier niet verder behoeft te worden ontwikkeld en die niet zonder ernstige schaduwzijden is —, is de eenige wijze, waarop het Deutsche volk aan zijn internationale verplichtingen, welke het door de wijze, waarop het dezen oorlog heeft gevoerd, op zich geladen heeft, kan voldoen, het praesteeren van arbeid ten bate van de volkeren, die onder den zwaren Duitschen druk hebben geleden. Nederland staat hierin, allerminst alleen. Alle andere buurvölkeren van Duitschland hebben op gelijke wijze als Nederland van de Deutsche bezetting te lijden gehad.

Internationaal moet nu het besef levendig worden, dat niet volstaan kan worden met de Deutsche machts-machinerie neer te slaan en daarna voor goed uit te schakelen, zoodat zij niet voor een derde maal in deze eeuw haar vernietigend werk kan volvoeren, maar dat bovendien een herstel van de toegebrachte schade voor de verdere ontwikkeling van de Europeesche samenleving noodzakelijk is, en verwezenlijkt kan worden door het Deutsche volk voor dat herstel aan den arbeid te zetten, een arbeid, die derhalve niet in de eerste plaats gericht moet worden op betere levensvoorwaarden binnen het Deutsche Rijk, maar zooveel mogelijk moet worden afgestemd op de economische behoeften van de buurvölkeren, die het

slachtoffer van den Duitschen machtswaan zijn geworden. Als dit vraagstuk internationaal wordt aangepakt, is het zonder twijfel oplosbaar. De scepsis dienaangaande, gebaseerd op de ervaringen vroeger opgedaan met de Deutsche herstelbetalingen na 1918, is misplaatst, daar toen geen internationale bereidheid tot samenwerking bestond, die thans wel te verwezenlijken is, *mits eerst de geesten daarvoor worden rijp gemaakt*. Aan dit laatste ontbreekt thans, na een jaar van wapenstilstand en met geheel in de lucht hangende vredesvoorwaarden, nog zeer veel. En zoo dreigt de nieuwe status van Europa er een te worden, waarin het aangedane onrecht niet wordt hersteld — voorzooover herstel mogelijk is —, maar rust een belangrijker factor bij de vredesvoorwaarden wordt geacht dan *gerechtigheid*. Dat die rust slechts een schijnrust zal zijn, spoedig plaats makende voor onrust bij de teleurgestelde volken, die als overwinnaars uit den oorlog traden, doch als resultaat slechts zien hun economische achteruitstelling, omdat *verzuimd is aan hun overwinning de consequentie te verbinden, dat het overwonnen volk zijn arbeidskracht — in den oorlog tegen hun gericht — thans in een lange reeks jaren dienstbaar maakt aan het herstel van het aangedane onrecht* —, zal men inzien, als het te laat is om de fouten, die men in dit opzicht zou maken, nog te herstellen.

Nog is het tijd om deze fouten te vermijden. Maar de tijd dringt. En men zal daartoe in moeten gaan tegen den na-oorlogsch geest van ontwijken der moeilijkheden door den weg van den minsten weerstand te kiezen, die zich alom — en psychologisch zeer verklaarbaar — van de menschheid heeft meester gemaakt.

Een oorlog kan echter eerst dan gewonnen genoemd worden, als men er in slaagt na-oorlogse levensverhoudingen te scheppen, die aanvaardbaar zijn voor de betrokken volkeren en die zullen gebaseerd moeten zijn op *gerechtigheid*. Gerechtigheid, meer dan welvaart, bepaalt de geestesgesteldheid der menschen, welke de draagster is van de nieuwe samenleving. En die gerechtigheid ont-aarde niet in toegevendheid jegens den overwonnen met verwaarloozing van diens plicht tot herstel van aangedaan onrecht. Dergelijke toegevendheid kan slechts, evenals het tijdvak 1918—1939 zulks te zien heeft gegeven, de menschelijke neiging tot omkeering der feiten en ontkenning van schuld daaraan, leidende tot een volharding in het kwade, in de hand werken.

Voor zoodanige herhaling der tragedie, die zich sinds 1918 over Europa heeft voltrokken, moge een wijs beleid der organisatoren van den vrede ons behoeden. Op hun werk blijft onze hoop gevestigd.

B. J. DE LEEUW.

ARBEIDSVOORWAARDEN ZEELIEDEN.

Op 11 Maart 1942 werd in Londen het Vaarplichtbesluit 1942 (Staatsblad No. C 19), afgekondigd. In het belang van de veiligheid van den Staat werd het noodzakelijk geacht nieuwe regelen te stellen met betrekking tot de verplichting tot het verrichten van diensten ten behoeve van de zeevaart door bepaalde personen, die niet in werkelijken dienst waren opgeroepen bij de land- en zeemacht. In afwijking van de bepalingen en voorwaarden van de arbeids-overeenkomst of van de monsterrol en van de wettelijke voorschriften werd den zeeman, die den leeftijd van 60 jaren nog niet had bereikt, vaarplicht opgelegd, met de sanctie van gevangenisstraf, hechtenis of geldboete. De ernst der omstandigheden, die tot het verplicht varen aanleiding waren, blijkt niet alleen uit strafmaxima van 15 jaren en 10.000 gulden boete, maar ook uit de arbeidsvoorwaarden, die den vaarplicht vergezelden. Scheepsofficieren en scheepsgezellen waren tot den laatsten man in Londen georganiseerd. Onder auspiciën van het Ministerie van Scheepvaart en Visscherij, de Nederlandsche Scheepvaart- en Handels-

Oorlogsregeling vanaf 1 Augustus 1944.

Rang	Diploma	Gage incl. f 100 plus 40 % t/m 1.000 Br. 2.000/4.000 Br.		Ancienniteits- toeslag per jaar dienst	Promotieregeling		
		t/m 1.000 Br.	2.000/4.000 Br.		t/m 1.000 Br.	2.000/4.000 Br.	2.000/4.000 Br.
Groote Vaart 500 B.R.T. en meer							
1e stuurman	1e rang	450.80	488.60	f 7 max. f 42	na 8 jaar	520.80	583.80
2e "	2e of hooger	358.40	400.40	f 7 " f 42	na 6 jaar	450.80	488.60
2e "	3e rang	326.20	365.40	f 7 " f 42	na 6 jaar	422.80	460.60
1e Machinist*	C	534.80	597.80	f 14 " f 140			
1e "	B	511.—	558.60	f 14 " f 140			
2e "	B of hooger	435.40	467.60	f 7 " f 42	na 8 jaar	497.—	544.60
2e "	A	421.40	443.80	f 7 " f 42	na 8 jaar	476.—	523.60
Bootsman		m/m	317.80				
Matroos lamp.			311.50				
Matroos			305.90				
Donkeyman		m/m	317.80				
Stoker-ollieman		m/m	317.80				
Stoker			311.50				
Kok	B. v. W. i/d K.		370.30				
Kleine Vaart 500 B.R.T. en meer							
1e stuurman	1e rang	450.80	488.60	f 7 max. f 42	—	—	—
2e "	2e of hooger	358.40	400.40	f 7 " f 42	—	—	—
2e "		326.20	365.40	f 7 " f 42	—	—	—
1e Machinist	C	534.80	597.80	f 14 " f 140	—	—	—
1e "	B	511.—	558.60	f 14 " f 140	—	—	—
2e "	B of hooger	435.40	467.60	f 7 " f 42	—	—	—
2e "	A	421.40	443.80	f 7 " f 42	—	—	—
Bootsman		m/m	317.80				
Matroos Lamp.			311.50				
Matroos			305.90				
Donkeyman		m/m	317.80				
Stoker olieman			317.80				
Stoker			311.50				
Kok							
Kustvaart 300/400 B.R.T.							
Stuurman	Gediplomeerd		456.—	—	—	—	—
1e Machinist	MM		467.—	—	—	—	—
2e "	MM		387.—	—	—	—	—
Matroos			341.—	—	—	—	—
o/g			272.—	—	—	—	—
Kok			364.—	—	—	—	—

* voor motorschepen zijn deze gages minimum gages.

Deze staat dient alleen als basis voor vergelijkingen. Hij is niet volledig. Voor de groote vaart werd bijv. de rubriek loonen voor schepen van 1.000—2.000 ton Bruto in de oorlogsregeling van 1 Augustus 1944 niet vermeld. De staat der loonen kleine vaart begint met 500, niet met 400 ton Bruto. Voor het vervolg van dezen staat zie blz. 361.

commissie en de Bewindvoering van de Koopvaardijvloot te Londen, werden door en voor de reeders overeenkomsten gesloten en richtlijnen vastgesteld, waarbij als basis genomen werden de in Juni en Juli 1939 in Nederland afgesloten collectieve arbeidsovereenkomsten. Per 1 Augustus 1942 werden voor de Groote Vaart (vaart met schepen van meer dan 400 Bruto Register Tonnen, voorzover niet gebruikt in de Kleine Vaart), voor de Koninklijke Nederlandsche Stoomboot Maatschappij, voor de Kleine Vaart (gesplitst in schepen tot en met 1.000, 1.000—2.000 en meer dan 2.000 B.R.T. en in motorschepen van 400—499, van 500—599 en van 600—799 B.R.T.) en voor de Maatschappij Zeeland standaardgages overeengekomen, die varieerden naar de grootte der schepen. Voor met name genoemde rederijen in de groote vaart, waren dit minima, waarboven premie en tantième mochten worden toegekend. Motorschipmachinisten in de groote vaart mochten meer dan de vastgestelde minima ontvangen, terwijl ook de tankschiff-officieren in de groote vaart extra mochten worden betaald. Voor de kleine vaart en de niet met name genoemde groote vaart-rederijen golden de minima zonder meer. Ancienniteitstoelagen werden overal betaald. Op alle loonen werd f 100 per maand oorlogstoelag betaald. Loonen en toeslagen werden met 40 pCt. verhoogd. Toen deze verhoging samenviel met den inval in Normandië, kreeg zij een dubbele ratio. De 40 pCt. had het karakter van een devaluatiebijslag (aanpassing van den gulden bij het pond en den dollar) en een bijslag voor groot gevaar. De grondslag voor de gevarenpremie verviel feitelijk, toen de oorlog met Japan tot een einde was gekomen. De vaarplicht werd echter nog gecontinueerd. Deze eindigde pas op 2 Maart 1946.

Onderhandelingen over een nieuwe collectieve arbeidsovereenkomst werden geopend, waaraan voor de werknemers niet alleen de in Londen gevestigde organisaties, maar ook de oude bonden van werknemers deelnamen, overkoepeld door de zgn. contactcommissie, waarin

zowel officieren als gezellen vertegenwoordigd zijn. De nieuwe loon- en arbeidsvoorwaarden traden per 4 April in werking. In verband met de bijzondere omstandigheden, waaronder dit eerste collectieve arbeidscontract voor de zeelieden na den oorlog, dat natuurlijk door den aftrek van de gevarenpremie een aanmerkelijke vermindering van inkomsten betekende, tot stand was gekomen, werd door werkgevers en werknemers, partijen ter eeneren ander zijde, in volledige overeenstemming besloten, dat de overeenkomst niet automatisch — zooals vroeger wel het geval was — bindend zou zijn voor de individuele zeelieden. Deze kregen de gelegenheid gedurende veertien dagen, nadat de nieuwe arbeidsvoorwaarden hun bekend geworden waren, het hen, individueel bindend arbeidscontract schriftelijk op te zeggen. Van dit recht is practisch geen gebruik gemaakt. Hierboven staan drie staten, waaruit allereerst blijken de loonen, welke na 1 Augustus 1944 (na Normandië) werden betaald, terwijl dan naast elkaar de vóór oorlogsche en thans geldende loonen gegeven worden.

De overgang van de oorlogsloonen van 1 Augustus 1944 naar de normale vredesloonen van 4 April 1946 wordt door een zgn. overgangstoelag gemakkelijker gemaakt; gedurende 3 maanden wordt 50 gulden, daarna gedurende nog eens 3 maanden 25 gulden extra betaald, voor hoog en laag. De „bijkomende” voorwaarden zijn in het nieuwe contract, vergeleken bij den toestand vóór Februari 1940, voor de werknemers verbeterd, soms zelfs vergeleken bij het oorlogscontract. Zoo wordt bijv. voor verloren Zondagen 2 dagen per maand, tijdens den oorlog 1½ dag per maand vergoed.

Mr. H. WILLEMSE.

Tot Febr. 1940 ***			Vanaf 4 April 1946.			
t/m 1.000	2.000/ 4.000	Ancienniteits- toeslag *** Lijnvaart	t/m 1.000	2.000/ 4.000	Ancienniteits- toeslag per jaar dienst	
** verhoogd vanaf 1 Febr. '40 met 5 %	190.—	213.—	f 4.25 max. f 21.25	331.—	369.—	f 10 max. f 100
	132.—	158.—	f 4.25 " f 17.—	243.—	285.—	f 8 " f 80
	112.—	137.—	f 4.25 " f 17.—	211.—	250.—	f 8 " f 80
	239.—	278.—	f 8.50 " f 42.50	414.—	478.—	f 10 " f 100
	224.—	253.—	f 8.50 " f 42.50	391.—	439.—	f 10 " f 100
	180.—	200.—	f 4.25 " f 21.25	315.—	348.—	f 10 " f 100
	171.—	185.—	f 4.25 " f 21.25	301.—	324.—	f 10 " f 100
	m/m 102.—			m/m 205.—		f 5 " f 15
	93.—			200.—		
	89.—			195.—		
m/m 102.—			m/m 205.—		f 5 max. f 15	
m/m 102.—			m/m 205.—		f 5 " f 15	
93.—			200.—			
m/m 129.—			m/m 245.—			
Overgangstoelag 1946. van 4 April—4 Juli f 50 p.m. van 5 Juli—31 Aug. f 25 p.m.						
*** Wilde vrachtaart 1e St. f 2 max. f 10 2e St. f 2 " f 8 1e M. f 4 max. f 20 2e M. f 2 " f 10						
** verhoogd vanaf 1 Febr. '40 met 5 %	190.—	213.—	f 2.— max. f 10.—	331.—	369.—	f 10 max. f 100
	112.—	137.—		243.—	285.—	f 8 " f 80
	239.—	278.—	f 4.— max. f 20.—	211.—	250.—	f 8 " f 80
	224.—	253.—	f 4.— " f 20.—	414.—	478.—	f 10 " f 100
	180.—	200.—	f 2.— " f 10.—	391.—	439.—	f 10 " f 100
	171.—	185.—	f 2.— " f 10.—	315.—	348.—	f 10 " f 100
	m/m 102.—			m/m 205.—		f 10 " f 100
	93.—			200.—		f 5 " f 15
	89.—			195.—		
	m/m 102.—			m/m 205.—		f 5 max. f 15
m/m 102.—			m/m 205.—		f 5 " f 15	
93.—			200.—			
m/m 129.—			245.—			
Overgangstoelag 1946. van 4 April—4 Juli f 50 p.m. van 5 Juli—31 Aug. f 25 p.m.						
400 PK	boven 400 PK		400 PK	boven 400 PK		
125.—	125.—		235.—	235.—		
150.—	160.—		265.—	285.—		
90.—	100.—		180.—	195.—		
75.—	75.—		165.—	165.—		
50.—	50.—		90.—	90.—		
60.—	60.—		170.—	170.—		
Overgangstoelag 1946. van 4 April—4 Juli f 50 p.m. van 5 Juli—31 Aug. f 25 p.m.						

HET NATIONAAL BUDGET IN DE MILLIOENENNOTA.

EEN REPLIEK.

In „Economisch-Statistische Berichten” van 8 Mei 1946 heeft Professor Dr. J. B. D. Derksen een aantal opmerkingen gemaakt over het thans voor het eerst in de Millioenennota opgenomen Nationaal Budget 1946.

Deze opmerkingen zijn onderscheiden in een tweetal groepen: de eerste groep betreft de methode van het Nationaal Budget; de tweede de statistische berekeningswijze van een aantal posten hiervan.

Door deze opmerkingen wordt de aandacht gericht op enkele belangwekkende problemen, welke zich bij de opstelling van het Nationaal Budget hebben voorgedaan. Het lijkt daarom nuttig op deze opmerkingen nog wat nader in te gaan.

De opmerkingen over de methode.

Bij een bespreking van de opmerkingen over de methode, of m.a.w. den vorm van het Nationaal Budget 1946, moet worden vooropgesteld, dat het Centraal Planbureau i.o. gaarne het Nationaal Budget reeds aanstonds in een beteren vorm zou hebben gepubliceerd. Men heeft zich echter moeten laten leiden door de uitspraak, dat het betere de vijand van het goede is. Immers, al spoedig na de bevrijding bleek zeer duidelijk, dat er ten behoeve van de economische politiek der Regeering een zeer urgente behoefte bestond aan een in een aantal cijfers geconcretiseerd beeld van den economischen toestand en van den loop van het economisch proces. Een dergelijk beeld kan het beste in den vorm van een Nationaal Budget worden gegeven. Aan het Centraal Planbureau i.o. werd daarom door de Regeering de opdracht gegeven, op den kortst mogelijken termijn een dergelijk Nationaal Budget te ontwerpen.

Het Centraal Planbureau i.o. stond daarmede voor een omvangrijke taak en het was aanstonds duidelijk, dat deze taak op den gewenschten korten termijn alleen dan op bevredigende wijze tot uitvoering kon worden gebracht,

wanneer men zich van den aanvang af beperkte tot datgene, wat onmiddellijk noodig was: een gecompliceerde samenvatting van die cijfers, welke voor de economische politiek der Regeering van het meeste belang waren. Dat bij het aanvaarden van deze doelstelling de cijfers niet dadelijk in dien vorm zouden kunnen worden gegoten, welke uit economisch-theoretisch oogpunt de meest elegante was, was van het begin af duidelijk en moest op den koop toe worden genomen.

De eenige vraag, welke kan worden gesteld, is derhalve, of bij het gestelde doel met de beschikbare gegevens in het algemeen zooveel mogelijk is bereikt. Ik meen te mogen zeggen, dat dit het geval is, te meer, omdat de opstelling van het Nationaal Budget in zóó nauwe samenwerking met het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft plaats gevonden, dat een maximale benutting van het beschikbare materiaal gegarandeerd lijkt.

Deze algemeene opmerkingen kunnen nader worden toegelicht aan de afzonderlijke punten van critiek.

De eerste twee opmerkingen van Professor Derksen hebben betrekking op de kapitaalmarkt. Professor Derksen had gaarne gezien, dat hier de reserveeringen afzonderlijk waren vermeld en eveneens had hij uit de tabel willen kunnen aflezen, hoe groot de vervangingsinvesteringen bij de Overheid zouden zijn. Deze beide wenschelijkheden worden natuurlijk ook door het Centraal Planbureau i.o. gezien. Het is echter duidelijk, dat het afzonderlijk opvoeren van deze beide posten in het algemeen de noodzaak zou hebben meegebracht van een verdergaande detaillering in het Nationaal Budget dan thans is aangebracht. Het zou noodzakelijk zijn geweest een min of meer volledig overzicht te geven van de talrijke geldstromen, welke de kapitaalmarkt in 1946 zullen passeeren. De omvang van de aflossingen en de opbrengst van de heffingen hadden daarbij niet buiten beschouwing mogen worden gelaten en het spreekt vanzelf, dat schattingen van deze grootheden uitermate onzeker hadden moeten blijven. Men heeft het daarom beter geoordeeld van een volledige beschouwing van de kapitaalmarkt in eerste instantie af te zien en te volstaan met het tegenover elkander stellen van de

netto-besparingen en de netto-credietbehoefte, welke bij de verschillende groepen van huishoudingen zouden bestaan. Op deze wijze vermeldt men alleen die grootheden, welke bij het onderzoek van de verschillende groepen van huishoudingen als restpost zijn gevonden en waarover derhalve iets positiefs kan worden gezegd. Over verdere vragen aangaande het deel der besparingen, dat den vorm van reserveeringen zal aannemen e.d., behoeft daarbij geen uitspraak te worden gedaan¹⁾.

Intusschen mag niet onvermeld blijven, dat in één opzicht de thans gegeven rekening der kapitaalmarkt tegenover de destijds door het Centraal Bureau voor de Statistiek opgestelde tabel een aanmerkelijke verbetering vertoont. In de Nationale Boekhouding over 1938 van het Centraal Bureau voor de Statistiek zijn namelijk de investeeringsuitgaven van de Overheid vereenigd met die van het bedrijfsleven, zonder dat een splitsing naar deze beide groepen van huishoudingen wordt gegeven. Daardoor is het beeld, dat deze Nationale Boekhouding 1938 van de kapitaalmarkt geeft, ongetwijfeld niet volledig. Deze leemte is thans gevuld. De in het Nationaal Budget 1946 opgenomen rekening der kapitaalmarkt geeft daardoor, al is zij met opzet weinig gedetailleerd, toch een vollediger beeld dan de kapitaalrekening in de Nationale Boekhouding over 1938.

Aangaande de derde opmerking van Professor Derksen over de combinatie der gezinshuishoudingen en der collectieve inkomentrekkers kan in principe een geheel soortgelijk betoog worden gegeven. Ook hier werd gevreesd, dat een verdergaande detaillering tot te onzekere cijfers zou leiden. Er wordt intusschen naar gestreefd, zoo spoedig mogelijk tot een splitsing van de groep „Gezinshuishoudingen” te komen.

De laatste opmerking van Professor Derksen heeft eigenlijk alleen betrekking op den tekst van de Millioenennota en niet op het Nationaal Budget. Deze opmerking is in principe stellig juist, al kan tegen de bloote vermelding van het feit, dat de belastingopbrengst een bepaald percentage van het nationaal inkomen bedraagt, toch nooit veel bezwaar worden gemaakt.

De opmerkingen over de statistische berekeningswijze van een aantal posten.

Van meer belang dan de hierboven besproken critiek op de methode van het Nationaal Budget is de critiek op de statistische berekeningswijze van enkele posten.

Het zwaartepunt van deze critiek valt op de eerste opmerking van Professor Derksen, dat bij de berekening van het nationaal inkomen een dubbeltelling zou zijn gemaakt. Professor Derksen wijst er op, dat onder den post „andere betalingen van het bedrijfsleven aan de Overheid” een post „renten en huren” voorkomt, en hij meent, dat het onjuist zou zijn dezen laatsten post, welke dus onder de netto-productie der bedrijfshuishoudingen is gerekend, bovendien nog onder de door de Overheid geproduceerde inkomens mede te tellen. Dit is in beginsel juist. Bij de opstelling van het Nationaal Budget was echter de nauwkeurige samenstelling van den post „andere betalingen van het bedrijfsleven aan de Overheid” nog niet bekend. In de door het Centraal Bureau voor de Statistiek opgestelde Nationale Boekhouding 1938 is deze post nl. in hoofdzaak als sluitpost gevonden, hetgeen tengevolge had, dat de inhoud van dezen post door het Centraal Bureau voor de Statistiek niet nader kon worden omschreven. Het Centraal Planbureau i.o. moest derhalve een keuze doen tusschen de twee mogelijke hypothesen.

1. De post omvat prestaties van vermogensbestanddelen, welke zijn begrepen in het reeds beschouwde vermogensbezit, dat gelijk is aan de overheidsschuld. In dit geval zouden deze prestaties, indien zij reeds onder de netto-

productie der bedrijfshuishoudingen zijn gerekend van de netto-productie der Overheid, gemeten door de rente over de schuld van de Overheid, moeten worden afgetrokken.

2. De post omvat leveranties van bepaalde goederen, diensten of prestaties van bijzondere bestanddeelen van het overheidsbezit, welke nog niet in het tegenover de schuld gestelde bezit zijn begrepen.

Wanneer deze veronderstelling de juiste is, zou geen gevaar voor een dubbeltelling bestaan.

De keuze tusschen beide veronderstellingen was nu moeilijk op exacte overwegingen te baseeren. Door de uitermate groote onzekerheid in de schatting van den omvang van het overheidsbezit heeft een discussie over deze kwestie ook weinig zin; het leek echter op het eerste gezicht het beste de tweede hypothese te kiezen en dus de andere betalingen van de bedrijfshuishoudingen en de volledige rentebetalingen van de Overheid²⁾ beide afzonderlijk in het nationaal inkomen op te nemen.

Het Centraal Planbureau i.o. was zich intusschen zeer goed bewust van het onbevredigende van deze door een gebrek aan gegevens noodig geworden veronderstelling. Het heeft daarom aan het Centraal Bureau voor de Statistiek verzocht een nader onderzoek in te stellen naar den aard van den post „andere betalingen van het bedrijfsleven aan de Overheid”. Het resultaat van dit onderzoek is eerst kort geleden ter beschikking van het Centraal Planbureau i.o. gekomen. Daardoor is de inhoud van dezen post, althans van een gedeelte, duidelijk geworden. Het bleek, dat een gedeelte ervan uit renten en huren bestaat. Alhoewel een volledig exacte keuze tusschen de beide genoemde hypothesen pas kan worden gedaan, wanneer ook de samenstelling van het tegenover de overheidsschuld staande bezit nauwkeurig zou zijn onderzocht, doet dit feit thans inderdaad de neiging ontstaan op het bedrag der door de Overheid geproduceerde inkomens een correctie aan te brengen.

In zijn tweede opmerking brengt Professor Derksen naar voren, dat de waardeinstijging van het overheidsbezit in de gemaakte berekening waarschijnlijk niet voldoende is verdisconteerd. Ook hier zou aanleiding kunnen worden gevonden tot een correctie. Deze laatste correctie zal dan echter de eerste gedeeltelijk compenseeren. Het lijkt derhalve aannemelijk, dat de aanvankelijke schatting toch niet ver bezijden de waarheid zal zijn geweest.

Dat de gemaakte schatting ruw was en van de werkelijkheid een sterk vereenvoudigd beeld gaf, is natuurlijk juist. Onder de gegeven omstandigheden leek het echter niet mogelijk een betere schatting te geven. Bovendien dient men zich bij deze geheele kwestie goed te realiseeren, dat de schatting van de productieve diensten der Overheid vrijwel uitsluitend van theoretisch belang is. De verdere cijfers van het Nationaal Budget en van het Nationaal Welvaartsplan worden er op geen enkele wijze door beïnvloed, want, daar de bestemming van het kapitaalbezit der Overheid uiteraard geheel vastligt, worden deze door de Overheid gepresterde productieve diensten automatisch en onmiddellijk als behoeften van de Overheid verbruikt. Bij de confrontatie van behoeften en middelen, op grond waarvan de mogelijke omvang van consumptie en investeringen wordt bepaald, komt deze post derhalve zóowel onder de behoeften als onder de middelen voor, zoodat de overige grootheden in de confrontatie door dezen post niet worden beïnvloed.

Een tweede dubbeltelling vermoedt Professor Derksen in de salarissen van het personeel der overheidsbedrijven en in de door deze bedrijven uitbetaalde rente. Hij vreesd, dat deze, behalve onder de door de bedrijfshuishoudingen uitgekeerde inkomens, ook onder de inkomensbetalingen der Overheid zijn gerekend.

²⁾ D.w.z. voor 1946 werden alleen de rentebetalingen over de vóór 1940 reeds bestaande schuld onder de productieve inkomens gerekend, daar moet worden aangenomen, dat de rente over de tijdens den oorlog sterk vermeerderde staatsschuld niet als een „productief” inkomen kan worden beschouwd, maar als „overgedragen” inkomen moet worden gezien.

¹⁾ In den toelichtenden tekst wordt wel een schatting voor de reserveeringen gegeven. Deze is echter zoo ruw, dat het niet verantwoord leek, haar afzonderlijk in het Nationaal Budget te verwerken.

Deze vrees is in hoofdzaak ongegrond. De loonen en salarissen ten behoeve van de overheidsbedrijven zijn echter niet opgenomen onder de inkomensbetalingen van de Overheid. Hier is dus van een dubbeltelling geen sprake. Professor Derksen zelf merkt trouwens op, dat hij het al of niet aanwezig zijn van deze laatste dubbeltelling niet heeft kunnen nagaan.

Ten aanzien van de rentebetalingen der bedrijven is voor een kleinen post eenige discussie mogelijk.

Tenslotte blijven ter bespreking over de beide laatste opmerkingen van Professor Derksen.

De opmerking aangaande de raming van het inkomen uit het buitenland is in principe juist. Het ontbreken van gegevens heeft hier echter een bevredigender behandeling nog niet toegelaten.

De laatste opmerking van Professor Derksen betreft de behandeling van de subsidies. De in het Nationaal Budget opgenomen netto-productie der bedrijfshuishoudingen is berekend, door uit te gaan van de netto-productie in 1938, uitgedrukt in de werkelijk geldende prijzen. Van deze netto-productie in 1938 is vervolgens de netto-productie in 1946 afgeleid door vermenigvuldiging met een coëfficiënt, welke de toeneming der totale productie aangeeft. Aldus vindt men den omvang der netto-productie in 1946, uitgedrukt in prijzen van 1938. Wanneer men deze grootheid wil uitdrukken in prijzen van 1946, doet zich nu de vraag voor, hoe de gestegen subsidies moeten worden behandeld. Bij de opstelling van het Nationaal Budget 1946 meende men aanvankelijk ervan te moeten uitgaan, dat de belangrijke post van subsidies op levensmiddelen grootendeels zou kunnen worden afgeschaft. Ten aanzien van de overige subsidies was de indruk, dat zij ongeveer evenredig met de algemeene prijsstijging zouden zijn toegevoegd. Daardoor leek het verantwoord de stijging van de waarde van het nationaal product uitsluitend op de kostenstijging te baseeren en met een toeneming der subsidies verder geen rekening te houden. Nu gebleken is, dat de afschaffing der subsidies voorloopig niet kan worden doorgevoerd, zal een eenigszins herziene berekeningswijze moeten worden gevolgd.

Conclusie.

Samenvattend kan worden gezegd, dat de opmerkingen van Professor Derksen over de methode van het Nationaal Budget op zichzelf juist zijn. Hierin kan echter geen critiek worden gezien, daar het onder de huidige omstandigheden niet mogelijk was het Nationaal Budget in meer geacheveerden vorm te geven.

De inhoud van het Nationaal Budget is daarentegen volkomen verantwoord en wordt door de opmerkingen van Professor Derksen niet aangetast, zooals deze in een mondeling onderhoud met ondergeteekende ook heeft erkend.

H. J. WITTEVEEN.

DE ENGELS-AMERIKAANSE LENING- OVEREENKOMST.

Inhoud der overeenkomst.

Zelden zal een credietovereenkomst zoveel stof hebben doen opwaaien als de lening, welke naar alle waarschijnlijkheid zeer binnenkort door de Verenigde Staten aan het Verenigd Koninkrijk zal worden verstrekt. Het gaat hier om een bedrag van \$ 3.750 miljoen (£ 934 miljoen), dat door het Verenigd Koninkrijk kan worden opgenomen vanaf de dag, dat de Regering der Verenigde Staten de Regering van het Verenigd Koninkrijk ervan in kennis stelt, dat het Congres de nodige middelen beschikbaar heeft gesteld. Aan de leningovereenkomst, „*Financial Agreement*” geheten, is bovendien nog een „*Joint Statement regarding settlement for lend-lease, reciprocal aid, surplus-war property and claims*” toegevoegd, hetgeen voorziet

in een verder crediet van \$ 650 miljoen (£ 160 miljoen), ter financiering van de aankoop van goederen, die het Verenigd Koninkrijk per saldo via „lend-lease” bereikten na V.J.-dag (\$ 118 miljoen), en het overnemen van voorraden en installaties in het Verenigd Koninkrijk, die toebehoorden aan de Verenigde Staten (\$ 532 miljoen). De totale omvang van de lening, inclusief het zgn. „pipeline credit” van \$ 650 miljoen, dat inmiddels al uitgeput is, is derhalve \$ 4.400 miljoen, of ongeveer £ 1.100 miljoen.

Deze grote belangstelling is echter alleszins begrijpelijk als men zich nader verdiept in de voorwaarden, die door de Verenigde Staten aan deze lening verbonden worden. Indien de overeenkomst door het Huis van Afgevaardigden van het Congres der Verenigde Staten wordt goedgekeurd, hetgeen zeer waarschijnlijk geacht wordt, nu zij de vuurproef van de behandeling in de Senaat heeft doorstaan, zal de Regering van het Verenigd Koninkrijk gerechtigd zijn tot 31 December 1951 te trekken op het haar toegestane crediet. Eerst dan zal met terugbetaling van de hoofdsom en rentebetaling een aanvang worden gemaakt op basis van een jaarlijkse annuïteit van \$ 31.823.000 per \$ 1.000 miljoen van het alsdan opgenomen bedrag. Dit stemt ongeveer overeen met 2 pCt. van het Engelse inkomen uit export van goederen, scheepvaartdiensten, enz. Deze annuïteit zal gedurende 50 jaar verschuldigd zijn. De lening is dus vijf jaar lang renteloos. Bovendien is de rentevoet, op basis waarvan de genoemde annuïteit berekend is, uitermate laag voor een dergelijke grote en riskante lening. Engeland zal slechts 2 pCt. 's jaars te betalen hebben en dit alleen, als het daartoe ook werkelijk in staat is. Voor het geval Engeland meent in een bepaald jaar niet aan de verplichting tot rentebetaling te kunnen voldoen en het „International Monetary Fund” bevestigt, dat het inkomen van het Verenigd Koninkrijk uit „home-produced” exporten plus de netto-inkomsten uit onzichtbare lopende posten van de betalingsbalans over het tijdvak van de vijf voorafgaande jaren (of indien aangevraagd vóór 1955, de jaren vanaf 1950) gemiddeld lager was dan het gemiddelde jaarlijkse bedrag van de importen in het Verenigd Koninkrijk over 1936-'38 (£ 866 miljoen), rekening houdend met wijziging in het importprijsniveau¹⁾, kan de Regering van het Verenigd Koninkrijk kwijtschelding van haar verplichting tot rentebetaling verkrijgen, indien ook haar andere crediteuren binnen het Britse Gemeenebest, die haar leningen verstrekken tussen 6 December 1945 en 31 December 1951, bereid zijn haar van deze verplichting te ontslaan en indien op de gedurende de oorlog geaccumuleerde sterlingsaldi van overzeese gebieden geen onevenredig hoge aflossingen plaatsvinden. In feite is de formule van deze zgn. „waiver of interest payments” nog ingewikkelder, doch dit is de hoofdzaak ervan. Ter voorkoming van misverstand wijs ik er op, dat er sprake is niet van uitstel van betaling, maar van kwijtschelding. Deze formule, waarop vrijwel zeker een beroep zal worden gedaan in de toekomst, heeft niet alleen het voordeel, dat zij de mogelijkheid opent, dat de lening in feite renteloos zal zijn, maar ook, dat zij de in de annuïteit begrepen bedragen voor amortisatie van de lening, die wel betaald moeten worden, de eerste jaren kleiner doet zijn dan in latere tijden. Dit geeft Engeland dus de gelegenheid eerst voldoende op krachten te komen, voordat zij de zware last van de hoge bedragen, die zij in latere jaren te betalen heeft, te dragen krijgt.

Het Engelse standpunt.

Het was Lord Keynes, de ziel van deze overeenkomst, evenals van de Bretton Woods-overeenkomsten, die hierop met nadruk wees in de grote rede, die hij op 18 December 1945 uitsprak in het Hogerhuis, onmiddellijk na zijn terug-

¹⁾ Dit betekent, dat er pas van rentebetaling sprake zal zijn als Engeland's exporten, naar volume gerekend, ca. 60 pCt. boven het vóóroorlogse niveau liggen.

keer van de besprekingen in Washington, waar na drie maanden hard werken deze overeenkomst tot stand kwam op 6 December 1945. Bij diezelfde gelegenheid gaf hij echter ook onomwonden te kennen, dat hij het tot het einde zijner dagen zou betreuren, dat deze lening niet renteloos was.

Wat immers was het *standpunt van de Engelsen*, toen zij de onderhandelingen begonnen? Voordat Pearl Harbour de Verenigde Staten in de strijd bracht, hielden wij de burcht, die ook het Amerikaanse continent beschermde tegen het Duitse gevaar, alleen. Voordat „lend-lease” begon, besteedden wij £ 750 miljoen in de Verenigde Staten om ons te wapenen tegen Duitsland. Nadat „lend-lease” eindigde op V.J.-dag, heeft het Verenigd Koninkrijk, dat, steunend op „lend-lease”, zijn exportpositie prijs gaf, een tekort op zijn betalingsbalans voor 1946 ten bedrage van ca. £ 750 miljoen onder de ogen te zien en in de jaren '47 en '48 zal daar nog een tekort van ongeveer £ 500 miljoen bijkomen. Dit tekort van £ 1.250 miljoen is een resultaat van de gezamenlijke krachtsinspanning. Het is een verlies tengevolge van de oorlog. Derhalve doet het Verenigd Koninkrijk een beroep op de Verenigde Staten om het dit bedrag te schenken resp. het te leen te geven zonder speciale voorwaarden.

Zoals Lord Keynes mededeelde in zijn Hogerhuisrede, kwam de delegatie echter al ras tot de ontdekking, dat de Amerikanen niet buitengewoon gevoelig waren voor Engeland's bijdrage tot de geallieerde overwinning in de dagen, dat het Britse Empire alleen in de strijd stond. De Amerikanen, zo zei hij, hebben nooit het beginsel van gelijke verdeling der offers, hetzij financiële of andere, aanvaard, en hij vroeg zich tevens af, of Engeland dat wel had gedaan. *Professor Viner*, die hier enkele weken geleden een lezing hield over de financiële betrekkingen tussen de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk, voegde daar nog aan toe, dat in dat geval het Verenigd Koninkrijk stellig niet het eerste land was, dat voor financiële steun van Amerika in aanmerking kwam. Veeleer zouden China en Rusland recht hebben op hulp. Het bleek practischer en meer realistisch om de nadruk te leggen op de toekomst en het belang, dat er voor de Verenigde Staten in gelegen was Engeland weer op de been te helpen in verband met de ontwikkeling van een ongehinderde wereldhandel. Niettemin heeft de houding van de Amerikanen toch een zekere bitterheid bij de Engelsen achtergelaten, zoals o.a. blijkt uit het volgende citaat uit *L. S. Amery's* boekje „The Washington Loan Agreements”. Hij zegt daar over de houding van de Verenigde Staten met betrekking tot de afwikkeling van de „lend-lease”-affaire het volgende: „It has regarded Lend Lease as a business transaction in which Britain was hired for the job of defending America” en derhalve werd gelijktijdig met het karwei ook het contract beëindigd op V.J.-dag. Het zou echter onbillijk zijn de Amerikaanse delegatie op de conferentie van Washington de schuld te geven van wat in veler ogen een al te zakelijke houding van de Verenigde Staten is. Zij moesten, en hierin zijn Keynes en Viner één van stem, rekening houden met de publieke opinie in hun eigen land. En hoezeer zij met hun concessies tot de uiterste zijn gegaan en hoezeer Keynes erin geslaagd is de best mogelijke condities te verkrijgen voor zijn land, blijkt overduidelijk uit de stemmenverdeling in de Senaat, die, na een langgerekt debat, de overeenkomst goedkeurde met 46 tegen 34 stemmen.

Het standpunt der Verenigde Staten.

Het *standpunt der Verenigde Staten* leert men wellicht het beste kennen uit de omschrijving van het doel der lening en de speciale voorwaarden, die het aan het verstreken ervan verbond.

Beter dan na afluop van de vorige wereldoorlog ziet men in de Verenigde Staten thans in, dat een crediteurland belang heeft bij het bevorderen van de *vrijhandel*. Als doel van het crediet wordt dan ook genoemd het Ver-

enigd Koninkrijk in staat te stellen de verplichtingen van de multilaterale handel na te komen, en goederen in de Verenigde Staten aan te schaffen. In Engeland is men zich terdege bewust van dit laatste. John Bull mag mager geworden zijn in deze oorlog, hij heeft zijn zelfbewustheid tegenover de eertijds schrale figuur van Uncle Sam nog niet verloren. Dit blijkt zonneklaar uit de uitspraak van Lord Woolton in de *Sunday Times* van 12 Mei 1946, waar hij verklaart: „The American politicians opposed to the Loan have not yet realised that the consequence of their rejection would be the loss of their biggest market”.

Als verdere doeleinden, en dit zijn de punten, waar het voor de Engelsen om draait, worden genoemd het dekken van voorbijaande tekorten in de lopende posten van de betalingsbalans en het aanhouden van voldoende goud en dollarreserves door het Verenigd Koninkrijk. Hier ziet men duidelijk de wens het Verenigd Koninkrijk in de gelegenheid te stellen het spel van *Bretton Woods* naar behoren te spelen. In verband hiermede herinner ik er aan, dat het Engelse Parlement gehouden was gelijktijdig met de monetaire overeenkomst ook haar goedkeuring te hechten aan de „Bretton Woods-agreements”. In het bewustzijn, dat het geen keuze had, werden beide overeenkomsten, na een uiterst kort debat, zowel door het Lagerhuis als het Hogerhuis aanvaard met grote meerderheid van stemmen, resp. op 13 en 18 December 1945. Inmiddels liet de kanselier van de Schatkist, Mr. Dalton, er echter geen twijfel over bestaan, dat, indien het Congres de lening aan het Verenigd Koninkrijk zou weigeren, dit zich weer zo spoedig mogelijk zou losmaken van *Bretton Woods*. Hierdoor werd de leningovereenkomst tot de hoeksteen voor het welslagen van de door Lord Keynes geïnspireerde ordening van het internationale economische en financiële verkeer.

De beoogde doeleinden.

Het doelwit van de Amerikanen — vrijhandel — komt duidelijk tot uitdrukking in de „*Proposals for Consideration by an International Conference on Trade and Employment*”, die, evenals het „*Financial Agreement*”, gedateerd zijn: Washington, 6 Dec. 1945, en in een gemeenschappelijke verklaring van beide Regeringen mede ondersteund worden door het Verenigd Koninkrijk. Indien deze voorstellen omgezet worden in een daad, zal naast de reeds geprojecteerde internationale economische en financiële organisaties — de „*Food and Agricultural Organisation of the United Nations*”, het „*International Monetary Fund*” en de „*International Bank for Reconstruction and Development*” — ook nog een „*International Trade Organisation of the United Nations*” in het leven worden geroepen. Het doel van deze organisatie zal zijn, de leden er toe te brengen alle maatregelen, die het ongehinderd economisch verkeer tussen de landen der wereld in de weg staan, zoals tariefmuren, te liquideeren.

Teneinde tussen de beide, bij de leningovereenkomst betrokken, partijen deze, door de Verenigde Staten gewenste, situatie zo spoedig mogelijk in het leven te roepen, zijn in de leningovereenkomst een aantal speciale voorwaarden opgenomen, die in de Engelse pers veel critiek hebben ontmoet. Het Verenigd Koninkrijk moet afstand doen van het, in het begin der dertiger jaren te Ottawa ontworpen systeem van „*imperial preference*” opgeven en de Verenigde Staten in feite de plaats geven van meestbegunstigde natie, voorzover het nog niet volledig tot de oude vrijhandel terugkeert. Het woord „meestbegunstiging” wordt in de overeenkomst niet genoemd, doch de ingewikkelde formules, die het wel geeft, komen hier in hoofdzaak op neer. Opmerkelijk is, dat de formulering zelfs zo scherp is, dat het Verenigd Koninkrijk (behoudens enkele uitzonderingen) naar de letter der wet zelfs niet gerechtigd zou zijn zijn import uit de V.S. van welk goed dan ook te beperken.

Verder moet het Verenigd Koninkrijk binnen een jaar de „*sterling area dollar pool*” liquideren, zodat alle landen van

het sterlinggebied hun sterling- en dollarontvangsten tot hun vrije beschikking hebben om ze, waar dan ook ter wereld, aan te wenden voor lopende betalingsbalanstransacties. De reeds geaccumuleerde sterlingsaldi en de gecontracteerde militaire uitgaven (tot 31 Dec. 1948) vallen hier echter buiten. Het zijn deze voorwaarden, die de Engelsen het gevoel gaven, dat de economische vrede duur gekocht wordt en dat zij de leningovereenkomst tot een voor de Verenigde Staten bijzonder voordelige transactie maken. De laatste voorwaarde immers betekent een beëindiging van de situatie, waarin de landen van het sterlingblok elkander onbeperkt op credit goederen en diensten leverden, hetgeen het voor de betrokken landen en het Verenigd Koninkrijk in het bijzonder aantrekkelijk maakte transacties af te sluiten binnen het sterlinggebied. Voortzetting van dit systeem zou voor het Verenigd Koninkrijk een sterke steun voor het exportoffensief betekend hebben en een verlichting voor de delging van de gedurende de oorlog met £ 2.879 miljoen toegenomen sterlingschuld. Het zijn echter juist deze geaccumuleerde sterlingsaldi en de „dollar pool”, waarin de landen van het sterlinggebied hun door exporten naar de Verenigde Staten verkregen dollardeviezen onder gezamenlijk beheer hielden, die even zovele doornen in het oog der Verenigde Staten zijn. De geaccumuleerde sterlingsaldi zijn dat, omdat Brits-Indië, Egypte en de Britse koloniën Engeland het volle pond lieten betalen, terwijl de Verenigde Staten alles onder „lend-lease” leverden zonder tegenprestatie te vragen. De Amerikanen hebben de Engelsen dan ook verplicht onderhandelingen te openen om een regeling t.a.v. deze schulden te treffen, terwijl verder een bepaling is opgenomen, dat de lening niet mag worden aangewend voor delging van deze schulden, hetgeen volgens Viner de onderhandelingspositie van het Verenigd Koninkrijk alleen maar sterker zou kunnen maken. Dat de „dollar pool” Amerika een doorn in het oog is, is evenzeer te begrijpen, want deze „pool” beperkt de exportmogelijkheden van de Verenigde Staten naar het sterlinggebied, dat door de creditfaciliteit tot een economisch blok werd. Tegenover de critici, die deze liquidatie van de „sterling area” afwezen, heeft Keynes zeer terecht opgemerkt, dat het onaannemelijk is, dat de betrokken landen bereid zullen zijn nog veel langer dan een jaar het bestaande vrijwillige contract te continueren en de mogelijkheid groot is, dat landen, als Brits-Indië en Zuid-Afrika, die een goud- en dollarsurplus hebben, het zullen beëindigen en het Verenigd Koninkrijk met een „dollar pool” zullen laten zitten, die een deficit aanwijst, en zodoende het Verenigd Koninkrijk de verantwoordelijkheid zal krijgen te dragen niet alleen voor zijn eigen dollar tekort, maar ook voor dat van de andere landen van het sterlinggebied, die een dergelijk tekort hebben.

In zijn reeds eerder gememoreerde lezing wees Viner degenen, die deze voorwaarden te hard vinden, erop, dat een internationale lening van een dergelijke omvang op zulke goede voorwaarden zonder voorbeeld is in de economische geschiedenis. Dit is iets, dat zeker niet al te vlug uit het oog verloren mag worden. Vergelijkt men de condities, waarop aan andere landen via de „Export and Import Bank” credieten verstrekt worden, dan blijkt deze aanzienlijk ongunstiger te zijn: (1) 3 pCt. rente per jaar; (2) geen moratorium voor 5 jaar, doch onmiddellijkingaand; (3) delging in twintig jaar tijds en (4) alleen voor aankopen in de Verenigde Staten. Wat dit laatste betreft, valt er nog op te wijzen, dat de Engelse lening waarschijnlijk slechts voor de helft zal worden benut voor aankopen in de Verenigde Staten. Al met al blijkt de „Treasury of the United States”, die ook met de reactie op de verwachtingen van andere landen, die bij haar aankloppen, rekening heeft te houden, het Verenigd Koninkrijk dus zeer goed te hebben behandeld.

Ten aanzien van de mogelijkheid van terugbetaling der geleende bedragen was Lord Keynes in zijn Hogerhuisrede optimistisch gestemd, voornamelijk op grond van

de overwegingen, dat de Verenigde Staten hun tariefmuren zullen afbreken en dat de klassieke oplossing, een loonstijging in de Verenigde Staten, alleszins waarschijnlijk is.

Slotopmerkingen.

De Engels-Amerikaanse leningovereenkomst, waarvan wij in het voorgaande enkele van de voornaamste facetten belicht hebben, is thans in behandeling in het Huis van Afgevaardigden. Het is te hopen, dat het spoedig tot goedkeuring zal overgaan en geen amendementen zal aangaan, want elke wijziging in de overeenkomst zal een zodanige vertraging en misschien zelfs mislukking van het tot stand komen van de lening met zich brengen, dat Engeland hierdoor in ernstige moeilijkheden zou geraken. Het zou, indien de lening niet tijdig afkomt, gedwongen zijn noodmaatregelen te nemen, t.w. (1) drastische beperking van de importen uit de Verenigde Staten; (2) betaling met geblokkeerde ponden aan Amerikaanse exporteurs, die prijs stellen op behoud van relatie met het Verenigd Koninkrijk; (3) het aantrekken van particuliere en „Export- en Import-Bank”-credieten en (4) herziening van haar leningplan en eventueel wijziging van Mr. Dalton's budget.

Tot slot van dit artikel zou ik den lezer nog opmerksaam willen maken op een ander credit aan Engeland, dat zonder veel drukte tot stand is gekomen en daardoor minder de aandacht heeft getrokken in de Engelse pers. Op hetzelfde moment, dat de Senaat van de Verenigde Staten de lening van het Verenigd Koninkrijk goedkeurde, gaf het Canadese Parlement zijn fiat aan een credit aan Engeland ten bedrage van de niet geringe som van \$ Can. 1,250 miljoen, eveneens à 2 pCt. 's jaars. Met beide credieten tezamen zal het Verenigd Koninkrijk in staat zijn het verwachte tekort op de betalingsbelans in de komende jaren tot een bedrag van £ 1.250 miljoen te dekken.

Cambridge.

Drs. G. STUVEL.

BOEKBESPREKING.

G. J. Boelens. *Oligarchische clauses in statuten van naamloze vennootschappen*. Proefschrift Amsterdam 1946.

Dit proefschrift beteekent een verrijking van de literatuur over ons vennootschapsrecht. Het behandelt een onderwerp, dat voor de practijk van ons n.v.-recht van belang is en dat in onze literatuur nog nimmer een samenvattende behandeling had gevonden.

Het boek is verdeeld in drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk handelt over het wezen van en de voornaamste gronden voor de oligarchische clauses; het tweede over de oligarchische clauses naar buitenlandsch recht; het derde over deze clauses naar Nederlandsch recht.

De schrijver beperkt zijn beschouwingen tot oligarchische clauses, dus statutaire bepalingen met oligarchische strekking. Hij laat buiten beschouwing andere regelingen van oligarchischen aard. Dit is in zekeren zin te betreuen. Slechts een bepaalden vorm van oligarchie wordt behandeld. De maatschappelijk wellicht belangrijkste vormen, als uitgifte van certificaten van aandelen en van stemrechtsovereenkomsten, worden voorbijgegaan. De waarde van het boek zou er ongetwijfeld door gewonnen hebben, indien de oligarchie in de n.v. in vollen omvang tot onderwerp van het geschrift was gemaakt.

Het interessantste gedeelte van het boek is het derde hoofdstuk, waarin de verschillende vormen van oligarchische clauses, die naar ons recht mogelijk zijn, worden besproken. De plaats, die aan deze verhandeling, het eigenlijk onderwerp van het proefschrift, wordt gewijd, is echter onevenredig klein. In nog geen 40 bladzijden van de ruim 140 passeeren de oligarchische clauses van onze naamloze vennootschappen de revue. Hierbij worden elf vormen van oligarchische bepalingen onderscheiden. Geheel

bevredigen kan deze indeeling niet. Zij is niet volledig. Zoo kunnen ook t.a.v. andere onderwerpen dan de schrijver noemt aan het bestuur bevoegdheden worden gegeven, die niet onder beheer en vertegenwoordiging kunnen worden gebracht, bijv. uitbreiding van het geplaatst kapitaal. Voorts komt in de opsomming een dubbeltelling voor, daar afzonderlijk worden genoemd „goedkeuring of voorstel van zekere instanties” en „beperking van het recht de statuten te wijzigen”, terwijl toch dit laatste slechts kan geschieden door het eerste of door de eveneens genoemde stemrechtbepalingen. Tenslotte worden ook behandeld bepalingen, die nog nauwelijks oligarchisch genoemd kunnen worden. Ik denk hier met name aan de bepalingen, ingeval van ontstentenis of belet van bestuurders.

Met betrekking tot verschillende punten ware een iets uitgebreidere behandeling gewenscht geweest. Zoo poneert de schrijver de stelling, dat de vrije commissaris bij ontslag zonder wettige reden schadevergoeding kan vorderen van degenen, die hem benoemden. Doch welke is de verhouding tusschen deze personen? Bestaat er wel een contractuele band tusschen hen, of treedt de benoemende instantie op als orgaan der n.v.? De schrijver geeft verder blijk met Van der Heyden van meening te verschillen over de wijze, waarop een depressief stemrecht verwezenlijkt kan worden. Eenige nadere motiveering van zijn standpunt ware hierbij geen overbodige luxe geweest. Ook bij het netelige onderwerp van de winstvaststelling en de winstbestemming ware een bredere behandeling op haar plaats geweest.

Dit alles neemt niet weg, dat in dit proefschrift veel te waardeeren valt. Een critische behandeling van de verschillende oligarchische clausules, waarbij veel aandacht wordt geschonken aan de departementale opvattingen ten deze, is ongetwijfeld ook van practisch nut. Temeer wanneer, zooals in dit boek gebeurt, de schrijver blijk geeft van een groote belesenheid, van een scherp critisch vermogen en van een vlotte pen.

Mr. W. C. L. VAN DER GRINTEN.

AANTEEKENING.

GEZICHTSPUNTEN BETREFFENDE DE GELDSANEERING.

In de „Nota van Zes”, medio Mei aangeboden aan den minister van Financiën, komt de volgende passage voor:

„De geldsaneering, in technisch opzicht veelszins bewonderenswaardig, werd in belangrijke mate gevitieerd door een veel te ingewikkeld systeem van deblokkeering. Daardoor is het resultaat van de getroffen maatregelen onoverzichtelijk geworden, terwijl particulieren en bedrijfsleven het gevoel gekregen hebben, gekneld te zijn in een keurslijf van maatregelen, waarin zij zich niet meer kunnen roeren. De verwerping van het denkbeeld het geblokkeerde geld op korten termijn om te zetten in verhandelbare, doch niet beleenbare staatsschuld, teneinde enerzijds het geld als zoodanig te doen verdwijnen, doch anderzijds aan hen, die dit wenschen, de noodige bewegingsvrijheid te laten, blijft, naar de meening van ondergeteekenden, voor en na betreurenswaardig. Nog schijnt het niet te laat om in dit opzicht van koers te veranderen.”

Minister Liefstijn gaf hierop in zijn jongste radiorede van 31 Mei jl. het volgende antwoord:

„In de eerste plaats rijst tegen de voorgestelde oplossing een technisch bezwaar.

Toen het Grootboek 1946 werd opgezet, ontbrak het ten eenenmale aan de mogelijkheid om het vereischte aantal obligaties te drukken, die de plaats zouden hebben moeten innemen van de Grootboekinschrijvingen, aangezien het hier ging om millioenen stuks. Dit is weer één van die kleinigheden, die men bij het voordragen van een betere oplossing rustig over het hoofd ziet.

In de tweede plaats ziet men over het hoofd, dat zich juist onder de ingeleverde bankbiljetten, waarvan de

tegenwaarde op geblokkeerde rekeningen werd goedgeschreven, de grootste bedragen aan zwart en besmet geld bevonden. Het is van algemeene bekendheid, dat zwarte handelaars en collaborateurs hun vuile verdiensten bij voorkeur in den vorm van bankpapier aanhielden. Bovendien zijn er personen en lichamen, die hebben toegelaten, dat op hun naam gelden, toebehoorende aan derden, zijn ingeleverd. De fiscus is met het onderzoek naar deze gelden nog verre van gereed. Zou men nu vóór de voltooiing van het fiscale onderzoek en vóór de veiligstelling van de belangen, die de belastingadministratie bij alle hier bedoelde personen en lichamen heeft, de gelegenheid hebben geboden om de geblokkeerde saldi om te zetten in verhandelbare obligaties, dan behoeft ik u zeker niet te vertellen, wat er met deze vermogens zou zijn gebeurd. Ieder, die zich aan den greep van den fiscus had willen onttrekken, zou deze obligaties ten spoedigste hebben verkocht en de opbrengst wel hebben weten weg te werken ten nadeele van de Schatkist. Zoolang het geld van deze herkomst op geblokkeerde rekening of in het Grootboek staat geboekt, kan daarvan geen sprake zijn.

In de derde plaats moest van een te snelle verhandelbaarstelling van het Grootboek-vervangende-obligaties in handen van ettelijke honderdduizenden, waaronder zeer velen, die geen spaar- of beleggingservaring bezitten, worden gevreesd, dat deze reserves op groote schaal voor directe verbruiksdoeleinden zouden worden aangesproken, hetgeen de jacht naar consumptiegoederen zou hebben vergroot.

In de vierde plaats zou bij een omzetting der geblokkeerde saldi in verhandelbare staatsobligaties zijn te verwachten geweest — dít bezwaar sluit voor een deel bij de beide voorafgaande aan — een sterke neiging om de aldus gecreëerde staatsschuldbewijzen zoo snel mogelijk te verkoopen om vrij geld in handen te krijgen. Op de miljardenmarkt, die zou zijn ontstaan, zou het aanbod stellig veel grooter zijn geweest dan de vraag, zoodat een ernstige koersdaling zou zijn te verwachten geweest, hetgeen zeer bedenkelijke gevolgen zou hebben gehad, zoowel voor de bonafide beleggers als voor het staatscrediet. Het verhandelbaar maken der Grootboekinschrijvingen, door deze om te zetten in obligaties, zal dan ook op zijn minst moeten wachten tot na de fiscale zuivering en het opleggen der aanslagen in de bijzondere heffingen, en ook dan nog zal moeten worden overwogen, of de markt zonder schade aan het staatscrediet vrije verhandelbaarheid en vrije koersvorming toelaat.”

GELD- EN KAPITAALMARKT.

Aan het begin van deze week maakte de Agent bekend, dat hij slechts schatkistpapier zou afgeven, indien dit voor herbelegging van vervallend papier werd gevraagd. Vóór de storting op de tweede emissie van de 3 pCt. grootboekschuld 1946 zal de vrije afgifte wel niet worden hervat. Bovendien geeft de Agent voor het vervallen papier slechts voor de helft jaarspromessen af, terwijl de rest naar keuze in zeven tot tienmaands-papier kan worden afgenomen. Een en ander had tot gevolg, dat de omzetten op de geldmarkt zeer gering werden en de disconto's daalden. Drie-maands papier werd geadviseerd op $1\frac{5}{16}$ tot $1\frac{3}{8}$ pCt., viermaands promessen werden verhandeld tegen $1\frac{7}{16}$ pCt. en halfjaarspapier werd gevraagd tegen $1\frac{1}{2}$ pCt. Ook de langere termijnen zijn in de open markt wel verkrijgbaar tegen officieele afgiftetrijzen, waarbij echter een provisie van $\frac{1}{4}$ 0/00 moet worden betaald.

Het is mogelijk, dat de ter geldmarkt belegging zoekende middelen spoedig weer aanzienlijk zullen toenemen, vooral als gevolg van de overheidstekorten, welke mede worden veroorzaakt door de voortgezette aflossing op staatsschulden.

De na de heropening van den aandeelenhandel op 10

Mei jl. ingezette koersdaling werd in de afgelopen week door een vrij krachtige koersstijging onderbroken, waarin vrijwel alle fondsen deelden. Slechts in een enkel geval werd de laatste in oorlogstijd tot stand gekomen koers overschreden, maar in verreweg de meeste gevallen bevinden zich de huidige noteringen nog zeer aanzienlijk beneden het oorlogsniveau. Aandeelen A.K.U. stegen van 134 tot 144, Unilever van 240 tot 260, Koninklijke Nederlandsche Hoogovens van 110 tot 125 en van Berkél's Patent van 102½ tot 118½. Ook bank- en scheepvaart-aandeelen bereikten een aanzienlijk hooger niveau. Opmerkelijk was de koersstijging van aandeelen Koninklijke Olie van 320 op 369 in de afgelopen week, waardoor zij boven het oorlogsniveau kwamen.

Hoewel in het algemeen de koersdaling na de heropening van de beurs niet ongemotiveerd schijnt — wij wijzen slechts op slechte dividendkansen, fiscale onzekerheden, en verminderd inflatiesentiment —, behoeft de in de afgelopen week ingetreden koersstijging niet onverklaarbaar te worden genoemd. De omzetten zijn nog steeds uitermate gering, zoodat toevallige factoren in beide richtingen groot invloed op het koersspel kunnen hebben. Het is moeilijk om bij de huidige weinig representatieve markt uit de koersbeweging verstrekkende conclusies te trekken.

Mededeelingen van de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Zuid-Holland te Rotterdam.

Bij de Afd. Handelsvoorlichting der Kamer liggen uitvoerige gegevens ter inzage betreffende de genationaliseerde Tsjechooslowaaksche industrie, welke alle groote ondernemingen omvat (alleen kleine en middelgroote ondernemingen zijn particulier bezit gebleven).

Hieronder bevinden zich lijsten van de nationale ondernemingen en van de genationaliseerde firma's met welker eigendom en bezit deze zijn opgericht; verder berichten betreffende den stand van zaken in bepaalde industrietakken.

Bij den Handelsvoorlichtingsdienst der Kamer is in beperkte mate verkrijgbaar een exemplaar van Bulletin No. 20 van de Nederlandsche Kamer van Koophandel te New-York, waarin o.a. opgenomen is een overzicht van den vooroorlogsch invoer van een aantal van de belangrijkste artikelen in de Vereenigde Staten en het aandeel van Nederland daarin, alsmede de daarop rustende invoerrechten.

STATISTIEKEN.

DE NEDERLANDSCHE BANK.
(Voornaamste posten in duizenden guldens)

Data	Munt, muntmateriaal en deviezen	Wissels, prom. enz., open marktpapier, beleeningen, voorschotten a/h Rijk en diverse rekeningen	Totaal activa	Totaal opeischb. schulden
27 Mei '46	5.352.931	180.710	5.611.170	5.099.879
20 " '46	5.391.733	187.659	5.656.922	5.145.976
13 " '46	5.369.627	185.003	5.632.160	5.120.447
6 " '46	5.367.217	173.651	5.619.397	5.111.464
29 April '46	5.376.956	204.156	5.660.257	5.132.640
23 " '46	5.389.988	194.335	5.663.459	5.135.376
15 " '46	5.377.225	191.264	5.647.624	5.119.322
8 " '46	5.372.706	192.750	5.644.602	5.104.366
6 Mei '40	1.173.319	248.256	1.474.306	1.424.016

Data	Bankbiljetten in omloop	Saldi in R/C	Saldo Rijk R/C (D/C)	Geblokeerde saldi van banken	Bankassig-natiën en diverse rekeningen
27 Mei '46	2.567.240 ¹⁾	2.532.411	C1.683.099	119.103	177.620
20 " '46	2.528.024 ²⁾	2.617.842	C1.804.475	69.792	177.175
13 " '46	2.527.612	2.592.725	C1.772.493	89.297	177.941
6 " '46	2.539.114	2.572.231	C1.228.280	513.676	174.169
29 April '46	2.521.384	2.611.090	C1.383.880	524.223	195.499
23 " '46	2.494.898	2.640.417	C1.407.699	529.482	195.862
15 " '46	2.478.225	2.640.969	C1.525.058	426.295	196.248
8 " '46	2.477.634	2.626.595	C1.573.190	326.700	208.081
6 Mei '40	1.158.613	255.174	22.962		10.230

¹⁾ waarvan nieuwe uitgifte f 2.290.233.

²⁾ " " " f 2.250.683.

SCHRIFTELIJKE CURSUS VOOR MODERNE BEDRIJFSADMINISTRATIE

Sinds 1942 de opleiding voor de zelfstandige administratieve functie

1 September aanvang van nieuwe cursussen

Secretariaat: Beursgebouw - Kamer 321 - Rotterdam

Prospectus op aanvraag

Vacatures

Groote financiële instelling te Amsterdam vraagt voor direct

Mr. in de Rechten

leeftijd 35—40 jaar. Vereischt worden: grondige kennis van het effecten- en bankvak, opgedaan in het internationale bedrijf, en organisatorisch talent. Brieven lett. L.B.U. Nijgh & Van Ditmar, Amsterdam C.

Industriële Onderneming nabij Rotterdam vraagt voor haar hoofdkantoor een

Chef voor haar afdeeling boekhouding

Leeftijd ca. 30 jaar. Bezit van diploma M.O. Boekhouden of S.P.D. gewenscht. Eigenhandig geschreven brieven met opgave van genoten opleiding, praktijkervaring, referenties en verlangd salaris onderlett. W. W. R. aan Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam.

Bedrijfsorganisatie, te 's-Gravenhage, heeft plaats voor

jong jurist

als Secretaris van twee ondervakgroepen,

bekwaam bedrijfsseconoom

op de hoogte van prijsvaststelling, kostprijscalculaties en rentabiliteitsonderzoek.

Sollicitaties met voll. incl. omtrent opl., praktijk, ref. en verl. salaris in te zenden onder no. 490 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

Nieuw opgerichte Agentuur- en Handelsonderneming te Rotterdam vraagt voor spoedige indiensttreding

COMMERCIEEL LEIDER

Alleen zij, die over ruime ervaring, met name ten aanzien van in- en exportzaken beschikken en in staat zijn geheel zelfstandig de leiding der nieuwe onderneming op zich te nemen en deze, mede door den inbreng van eigen relaties tot bloei te brengen, gelieven te solliciteeren.

Candidates, die daarvoor in aanmerking komen, zullen worden uitgenoodigd vóór een psychologisch onderzoek bij het Leidsche Psychologisch Instituut.

Eigenhandig geschreven brieven met volledige inlichtingen en opgave van huidig resp. verlangd salaris, vergezeld van pasfoto te zenden onder no. 491 bureau van dit blad, postbus 42, Schiedam.

◆ **Vacatures** ◆

DE NEDERLANDSCHE BANK N.V. te Amsterdam, vraagt

eenige krachten

voor financieel-economisch onderzoekingswerk (bij voorkeur doctorandi in de economic) alsmede een economisch onderlegd documentalist. Sollicitaties schriftelijk te richten aan De Nederlandsche Bank N.V., Rokin 127-129, Amsterdam.

Bij den Dienst der Publieke Werken Amsterdam wordt gevraagd voor spoedige indiensttreding bij de afdeling Stadsontwikkeling.

**een adj.-Sociaal Econoom
of Sociaal Econoom**

In aanmerking komen doctoren of doctorandi in de Sociaal Economische of aanverwante Wetenschappen.

Salarisgrenzen, naar gelang van bekwaamheid en praktische ervaring, voor adjunct-Sociaal Econoom van f 2900 tot f 3750 en voor Sociaal Econoom van f 4075 tot f 6875. In beide gevallen verhoogd met een tijdelijke toelage van plm. 5 pCt. en een overbruggingstoelage per jaar van f 240 voor gehuwden en f 120 voor ongetrouwden.

Ongetrouwdenaftrek 3 pCt., terwijl het salaris voor gehuwden eventueel wordt verhoogd met kindertoeslag.

Sollicitaties op zegel met volledige inlichtingen uiterlijk 3 weken na de plaatsing van deze advertentie in te zenden aan den Directeur der Publieke Werken, Raadhuis, Amsterdam.

Persoonlijke aanmelding alleen na oproeping.

**rijnlandsche
betonbouw maatschappij n.v.**

nieuwe plantage 29 - delft - tel. 2685

**N.V. Louis Dobbemann
Waddinxveen**

KOFFIE

THEE

N.V. LEVENSVZERKERING-MIJ.

DE ARNHEM
LEVENSVZERKERING

BOVENBERGSTRAAT 7

ARNHEM

KOFFIE

VAN NELLE

ROTTERDAM

THEE

N.V. KONINKLIJKE
NEDERLANDSCHE
ZOUTINDUSTRIE

Boekelo · Hengelo

ZOUTZIEDERIJ

Fabriek van:
zoutzuur, (alle kwaliteiten)
vloeibaar chloor
chloorbleekloog
natronloog, caustic soda.

STORK

HENGELO

MODERNE
LAND- EN
SCHEEPS-
INSTALLATIES

„HOLLANDIA”

HOLLANDSCHE FABRIEK VAN MELK-
PRODUCTEN EN VOEDINGSMIDDELEN N.V.

HOOFDKANTOOR TE
VLAARDINGEN

Juist nu bieden de Watson machines, behorende tot het Hollerith-systeem, U de mogelijkheid op efficiënte en snelle wijze dié administratieve voorlichting te geven, welke voor den wederopbouw van het Nederlandsche Bedrijfsleven noodzakelijk is.

Onze afdeling Organisatie is paraat om U een alleszins deskundig advies omtrent de oplossing van Uw administratieve en organisatorische problemen voor te leggen.

Het is mogelijk, zij het in beperkte mate, op korten termijn weer Watson machines (Hollerith-systeem) te leveren.

„WATSON” Bedrijfsmachine Maatschappij N.V.

Frederiksplein 34. Amsterdam-C — Telefoon nrs: 33406, 33656, 31856

Huygen & Wessel c.v.

**VERWARMING
VENTILATIE
LUCHTBEHANDELING**

Amersfoort - Amsterdam
Apeldoorn - Rotterdam - Leeuwarden